

Антон Страшимиров

Хоро

1.

– Той да си гледа свещите – клисарят: Капанови не са пияници! Е, пийнали са като хора, какво? Ако и това е грях, нека ги млатят в казармите пак, да ги млатят!

Пийналите обушари – баща и син – проточиха шии през пангаря. И младият зашипя към сватбарите в черквата:

– Гро-ба наме-рете, гроба на Сашка Карабелъв! От кожата му хората си направиха вече кесии-и.

Клисарят му запуши устата. Той си пази службата, клисарят. И нека.

Обушарите отминаха. Младият викаше:

– Лъжат, та-те-е – лъжат, тях-на-та-а... И когато венчават, и когато кръщават, и когато ни колят, все лъ-ъ-ъжат!

– Лъжат верицата им – кандилкаше се старият. – Ама когато – когато ни колят, Събчо, не – не лъжат. А-а, там не лъжат, тяхната...

В черквата гласът на свещеника студено ехтеше, елеят в кандидата прашеше, тихо и мъртво гледаха иконите. Слънцето проникваше през пъстростъклени прозорци и лепеше цветни петна по лицата на сватбарите. Зетят беше в мораво: снажен, мускулест и разноглед. До него се губеше кумът – полковник, дребен, с позеленели брада и еполети. Зелени бяха и очите му. Той ги въртеше към всички. И всеки се посвиваше.

Клисарят гледаше навън, по отминалите обушари. Те се разтушват, разбира се – Капановците: много ги млатили в казармите, превърнали ги на пихтия.

– „Тц, тц, тц, разбърка се светът. Ето, сватба ли е това: кметът, прокопсаната кметша, прокурорът и н'ам кой още, а нито един от Карабелъвия род.“

Когато свещеникът изведе новобрачните от черквата, нозете на невестата се преплетоха и зетят я отнесе на ръце във файтона.

– Съвладей се, Миче.

Мичето лежеше топла и сочна в ръцете му, но устните ѝ бяха пребели, тя шепнеше:

– Казах, вкъщи трябваше да се венчеем, не можем излъга никого.

Есенното слънце беше празнично, улиците се стелеха безлюдни, движеха се военни патрули, спираха пред слепите улички и секваше глъчката на скрити жени и деца в тях.

Сватбените файтони се точеха глухо. Младоженецът държеше високо дясното си рамо, на което тежеше главата на Мичето. Тя замижаваше, колчем посрещнеше разногледия му поглед.

...Той ѝ е вече мъж. А улиците са същите и къщите – същи, и небето, и слънцето – все същи.

Не, човек не може да избегне съдбата си.

Впрочем, то още се не знае. Нищо се не знае. Може всичко да се промени: слънцето ще стане мораво, дворищата ще се вапчат оранжево и ще потънат в кървавочервено къщата.

Мичето разкри очи. И ѝ бликнаха сълзи. То – прозорците в черквата бяха морави, златисти и кървавочервени... И гледаше от амвона баща и мъртвешки блед... Защото той умря... Той нали умря – още преди две години...

„О, ако тате не беше умрял, ако тате не беше умрял!“

– Какво, Миче?

Мичето плахо замижа.

– Господин Иванов.

– Миче, засрами се, какъв съм ти аз вече господин!

Мичето разбра. Тя беше разбрала това още в кабинета му, преди седмици, когато дебелината му длан запечати устата ѝ и в ушите ѝ фучеше: „Не връжай, няма вече накъде, ти си моя!“

Това не можеше да не се разбере!

Сълзи тънки, безсилни играеха по ресните на Мичето.

Да, не с всичко може човек да се примири.

Впрочем, той, околийският началник, можеше да вземе, колкото иска – и наследство, и пари.

„Нека вземеше всичко – в тапии и в полици, както предлагаше кметшата!“

Сочното лице на Мичето се сви. – Да беше склонил той, околийският, на пари... да беше склонил! Сашко би бил спасен. А всичко друго...

„И-их, какво би значило то! И какво то значи, ха-ха! Нали Иско не е заклан!“

Младоженецът я загледа пак.

– Какво, Миче? Защо се усмихна, сладка?

Мичето се уплаши. Тя да се е усмихнала?

И замижа.

Нищо от това, разбира се: да става, каквото ще. Нали Иско е жив, нали е пуснат на свобода... Неговият глас се носеше вчера от Дрангазовата хумба... Да, той беше... И не се знае сега какво ще бъде... Нищо се

не знае, нищо!

– Сотире!

– Какво, пиле?

Мичето избели очи! Уплаши се от гласа си. И забрави какво ѝ беше текнало. В съзнанието ѝ стоеше Иско. Че е жив: не е убит. Но какво можеше да значи и това сега.

„Уф, и защо ще убиват евреин. – Сашко е заклан, милият, родният!“

...Младоженецът се ухили. И забърса сълзите на невестата си.

– Успокой се, Миче. Стига сълзи, гълъбчето ми. Погледни ме, мое-то мерджанче. Погледни ме де! Е-е?!

Мичето го погледна. Думите му тя не чуваше: слушала ги е. Това му е удоволствие на кривоокия: да я нарича просташки. И да я заплашва.

„Ех, нека.“

Младоженецът я гледаше остро.

– Какво искаше да кажеш, Миче? Ти искаше да ме питаш за нещо. Отговори де! Е-е?!

– Искам да видя баба. Ще ми позволиш ли?

– Не.

Омръзна това с бабата. Жени! Прегърнат се и – рев: може да ги раздели човек.

– То се свърши. Това трябва да се разбере. Изкланите – изклани. Свършено.

Мичето замижа пак.

Тежката длан на Сотира галеше бузите ѝ – ту едната, ту другата. И когато коравата му китка допираше устните ѝ, тя си ги свиваше.

Да направи що ще, разбира се: нали те вече не са в кабинета му, на окъсаното кожено канапе.

А-а! Но той сега ще прави това с нея вкъщи пак – и пак – и винаги!

„Не, човек не може да се усвои с всичко! Ето това е най-страшното!“

Бузите на Мичето изстиваха – полъхваше ветрец. Есен е вече, сякаш късна есен – и вали дъжд, и е студено. А беше светло, грееше слънце и небето синееше.

...Да нямаше Мичето поне надежда, да нямаше никаква надежда! О, тогава тя би се решила на нещо. Би свършила със себе си например.

„Аз така и ще постъпя. Навярно.“

И заиграха по ресните и пак сълзи. После потрепераха и раменете

й. Дойде и може би да се хвърли от файтона. Какво има да чака наистина: защо да не свърши още сега?

Кривоокият я гледаше вече възторжен! И ѝ се усмихна! Притисна я по-плътнo до себе си. Той я обичаше, когато тя плаче, когато трепере, когато пиши.

И Мичето отпадна пак на рамото му – топла и сочна.

Файтоните извиха в спялата уличка на обушарите Капанови.

В дъното зееха – тържествено открити – стрехестите Карабелъови порти. По стоборите се катереха хлапета и пред вратите гъмжеха махленки.

Пияните обушари – баща и син – бяха метнали капи на теме и се разправяха със снажната Капанка. Тя да се не меси, то не е женска работа.

– Вятър е сватбата им! Убиха сина, като яре го заклаха и насила венчават дъщерята, зам да заграбят Карабелъовите богатства!

Капанката натика едно след друго мъжете в дълбокия двор и зарези вратата. Капнали и са ръцете – да ги увива – по цели седмици – в овчи кожи, а те.

– Да не сте гъкнали, че хаир няма от вас! Сврете се в хашевито и покайте!

Не виждат, че едвам си спасиха главите, ами още ровят.

Сватбата се източи, големите Карабелъови порти се затвориха, забуха военната музика на двора и съседските хлапета се накатериха по черниците!

– Празник е, сватба-а! Къде си, баба Карабелице, къде си, чорбаджийке, да поведеш хорото? Махленките запляскаха бедрата:

– Мълчете бре, хари, жената умира, ха-ха-ха!

.....
Старата тютюнджийка, Карабелица, лежеше с избелени очи в покоите си. Найе тя слушаше сватбената музика от двора, но отпуснеше ли клепащи, виждаше мъртвец и редеше, като блъскаше празен сахан о пода:

– Внука си искам да видя, снажен, та хубав, господи! Учен и умен, най-учен и най-умен! Дайте ми го-о, доведете, ми го-о: няма да умра, докато не го видя!

Марга, слугинята, се разсърди:

– Ще го видиш – чакай! Иди го търси в дъното на Марица.

Боже господи, какво ѝ било писано, у край време, на старата

чорбаджийка! Мъчи се вече така цяла седмица, ху-ху-ху.

Марга заплака. Тя плачеше, разбира се, за младия си господар; за Сашка Карабелъв: на ръце го беше отгледала, бог да го прости.

Музиката на двора заглъхна. И на сватбената трапеза в големия салон екна гласът на кума полковник: почнаха наздравичите.

Домът онемя. И при долния трапеза, до кухнята, се дигна Миндия – приставът.

– На нозе! Пие се назравица за негово величество царя. Да живее, ура!

Пи и дядо Рад, панагюрецът. Пи, какво ще му е. А после отпусна очила по гърбатия си нос и зафъфла:

– Много свят се е кърдиса-ал. Клали и хлапета, декаде още на школо ходят – тц, тц! То пък защо е, а?

Миндия, приставът, се сепна. Как защо?

– За ум. За памет. За да си окачи всеки обичка на ухото.

И засука мустак. После сне поглед на ордена си за заслуга. Той ли не знае кое за какво е!

Но дядо Рад – или е досущ изкуфял панагюрецът, или го е вече виното хванало – изтъни гърло:

– То утре ще му се чуе гласът.

Жените зинаха със зальци в уста. И Миндия изви ръка на хълбок, готово вече. Но дядо Рад клатеше глава, като да синасаме:

– Ние си сватбу-уваме тука, а нему псета ръфат леша край Марица. Леша на кръщелника ми, казвам, на Сашка Карабелъв.

Устата на Миндия се изкривиха на усмивка:

Хей, щурак, на четмо си ме учил, току стискай си зъбите, да ги не събираш по земята!

– Ха, и таз хубава! Сашко Карабелъв тютюни купува по Кърджали: вчера се получи телеграма от него. Ако се е случило с човека нещо, чева полковникът и околийският ще дигат днес сватба.

– Я не давайте на това старо куфало да пие: ей че не знае вече що брътви!

Дядо Рад дигна изтрития си калпак на теме и изпъшка:

– Знам а-аз, тачат ме на пазаря, та узнавам. То си е веке като на длан. Фанали са и него. Сашка Карабелъв, заедно с другите. Фанали го и хоп – в клопката. А през денеси го спастрили. Това си е: спастрили ги! Пофали ми се сам тоя, декато ги е клал. Бръкна хе тъй е в джоба си и извади... Чудя се, какво ли ще е? Пък то кожата! Кожата от лицето му... на кръщелника ми, на Сашка Карабелъв... Кожата бе, същинската, с

мустачките и веждите... Одрал го е като яре, тю-ю! То пък защо е, а? То за-що-о е-е?!

Дядо Рад се разрида. Пиян! Но нали трябва човек да си свива езика. Защо са предни зъби, ако не за времена, като сегашните.

И Миндиля се размаха – еднъж, че дваж и триж – все по дългия врат на панагюреца. А после го изхвърли на пруста.

2.

Белите нощи по Дунава и в Загорието, по Странджа и над Лома, край Марица и по Огоста... белите септемврийски нощи!

Легнала е сребърна светлина в дълбокия двор на обушарите Капанови, прелива полусрутените дворни огради и открива далеч натурени камъни за преходи от двор в двор! Ех, предателски нощи, съвсем предателски! Мяркат се като самодиви женски фигури по стоборите. Учителките ще да са, разбира се. Няма да патакшат. Толкова човешки жертви, толкова кръв и пак. Млади, та шури. Луди глави, луди, това си е.

– Защо бе, дядо Преде?

– Не е редно жените да гинат.

– Нека гинат. Да гинат, ти казвам. Такъва време дошло. Редно ли е пък да скръстим ръце, когато ни зверовете разкъсват. На какво би замязал животът.

– Е, и аз не думам нещо.

– Ха тъй. Виж, повиках те, че ще трябва да укрим за повечко време човек един, та у тебе ще е, къде другаде?

– И-их, пак ли бела бре, момче.

– Е, бела. Ха побързай, разчисти скривалището.

– Сега.

Старецът се издаде из мрака на Капановия сенник и заслиза по спуснатата към Сакъзлийчина двор стълбичка. Скоро прегърбената му фигура се замярка по полусрутените преходи на дворищата. Поникваха изневидяло дългокоси глави, упътваха стареца и втъваха пак в сенките.

.....

– Иско, харен е дядо Преде: злато човек! Не ни вярва и пак – слуша и върви.

– Стар е, бай Василе.

– Та що?

– Не вярват старите. Никога и в нищо не вярват те, но изпълняват. Научени са да бъдат впрягани: шия са хвашили душите им.

– Не е така, Иско. Старите вярват. Хем здраво. В смъртта вярват те. Затова са изпълнителни. Ти завари ли Шимето – дядова Петров син?

– Не.

– Пееше хубаво. Като теб. Загниха му гърдите! Е, кучешки живот.

Водихме го из планините, да го спасим. Нищо не помогна! А имаше човекът око, Иско: с револвер прострелваше врана, както лети. Хм, нищо не помогна. Дядо Предо плачеше по него като жена. Забравя се и днес, щом срещне някого от нас. Затова е той изпълнителен. Затова.

.....
 Пошумоляваше сеното в тъмния сенник на Капанови. Щракаха револвери – проверявани. Но сватбената музика в предния двор на Карабелови заглушаваше всичко.

Белите, белите септемврийски нощи! Глъхнеше сребърна светлина, щом спреше сватбената музика. А забухаше ли пак, две космати ръце се издаваха дълбоко от темелния зид на Капановия сенник. Лъчите на месечината проникваха през овошача в задния двор на Карабелови и лепяха сребърни петна о зида на сенника. Това помагаше двете космати ръце сновяха като лапи на вампир и растеше пробив в стената. Имаше още да се работи, разбира се. Тъй ли ще е лесно да се провере Мичето със своите дебелени тук.

„Впрочем, тя трябва да е поизтъняла, откакто е тръгнала на молитва в околийското управление.“

Косматите ръце се дръпнаха в мрака на обора – музиката в предния двор на Карабелови престана да буха.

Глъхне тревожно бялата нощ – и тъжна, и страшна. Хрупка само сеното си мулето на Капанови: то не чувствава проклятието, което е легнало върху хората.

Младият гигант се изпружи до нозете му и сложи рошавата си глава до пробива в стената.

„Добиче, в твоето състояние някога хората ще са били пощастливи!“

Лунните лъчи озаряваха младежката глава. Сключените вежди осеняваха горящи очи. Но сияние играеше по кораво обтегнатите бузи и откриваше горчиви бразди по ъглите на устата. Шията бе широко разкрита – дълга и женствено бяла. Под нея бяха сключени жилавите ръце и по тях се сипеха в меки кичури косите – дълги като на калугер.

Младият човек замижа. Мислеше. Навярно за Мичето. И слушаше тишината.

„Сама им отишла – да търси милост от хиени...“ – „Е, това са те, богатските глезльовци: бързне ги от охолност да поиграят на идеи...“ – „А сега навярно се е сплудла като мокра кокошка. Може даже да й се е харесал насилникът – пфу!“

„Мда, кой знае дали ще тръгне Мичето сега със своя Иско!“ – „Впрочем, то е тяхна работа.“

Сватбената музика забуха в предния двор пак и косматите ръце засноваха. Глухо се къртеше темелният зид на обора у Капанови.

А шумолеше сеното горе, в сеника. И лъщяха, и се губеха в него големите котешки очи.

Предателска нощ, съвсем предателска!

Скритият в сеното не личеше: очертаваше се само главата му – в къдрава, като калпак, коса. Очите му се губеха в големи синини: бузите бяха разранени и висяха по тях кичури от оскубана брада.

Но носят му лъщеше – голям и гърбат.

Прошумоляваше сеното. И тогава можеше да се познае: човекът беше в сива куртка. Тя му стоеше хлабаво – не ще е негова. Но му помагаше да лежи на корем, облакътен в сеното и вторачен в сватбения салон на Карабелови, който светеше зад овошача. Къдрокосата глава на евреина се въртеше, за да наблюдава. И стъклата на бинокъла му блясваха и гаснеха в сеното като котешки очи. Той се уморяваше и захлупваше лице о шепи. Но не плачеше: тялото му беше в синини. Само – привиждаше му се може би образ. И плещите му потръпваха.

Да, на Иско се привиждаше навярно Мичето. Но отдавнашното, много отдавнашното: гимназистката – неоформена още, едвам наляла рамене. Тя навярно му се привиждаше. Защото душата бяга от погазения, от изнасиления, от омърсения образ. Класическата чистота и девственост не са измислени, види се. Нищо не е измислено в света!

...Впрочем, всичко това са глупости. Нека само се реши Мичето сега. И стига да се успее...

...През прозорците на сватбения салон се виждаха стражари: сноват с дълбоки кани – мъкнат вино от Карабеловите изби.

Иско поскръцваше зъби – в сеното. Там, у Карабелови, се радват на живота, блаженствуват... Опиват се още и още пияните от кръв и вино, от победи и страх...

.....

Да, там се веселяха: навремени избухваше смях. Кумът все по извиаше зелени очи. Постисва лакътя на кметшата отдясно и засуква мустаचे наляво – към невестата. Но погледът му мери младоженеца. Той вече брой каните вино които сноват стражарите. Пази, боже, сляпо да прогледа.

– Какво се мръщиш, кумец. Карабеловата изба не се пресушава.

Мичето запъпра черни ресни. Полковникът постисна и нейния лакът.

– Я му дръпни пеша, булке: твое вино се точи, не негово.

Кривоокият се изчерви – ръката на кума не се махаше от лакътя на Мичето.

– Псе – кривоокият! Бива си го, не току-тъй е ходили в Македония. Впрочем, това може и да не е вярно. Кумът стискаше лакътя на Мичето.

– Кое и какво му хареса толкова, кумичке: очите ли?

Мичето се засмя. Но ѝ бликнаха сълзи. И младоженецът засука мустак.

– Куме, много ме ядеш тази вечер – наред сватбата ми. Да не съм те нещо докундисал?

Кум и кумец си посрещнаха погледите току над високите гърди на Мичето. И полковникът дигна ръка върху масата. Очите му съвсем позеленяха.

– Не ръмжи. Пред кум се вода не гази. Земай чашата. Хей, чашите! За негово величество, ура!

...То ще се оправи, хе-хе. Всичко ще се оправи. Де можеше да върви тъй: да нямамо и слугини! Че какво биха правили тогава господарките?

Кметшата – отляво на кума – разля сребърен глас:

– Не знам за господарките, но какво биха правили господарите без слугинчета.

В тъмния край на трапезата еснафите спускаха ръце под масата, която се люлееше от смях.

Охолно е на някои. Нищо. Но то ще се оправи, всичко ще се оправи. Че да можеше така: пипнат някого в лихварство и хоп – тояги по голо, плакарда на гърдите и хайде на показ из града...

Тц, тц, развратиха народа и това си е.

Пък всеки да притежавал само толкова земя, колкото ще можел да обработва с челядта си... А кой би коренил тогава драките и балканите?

...Смехът спря. Музиката бухаше навън. Адютантът на полковника стоеше чинно. Но очите му се открадваха, загледваше и той Мичето. Какви вечери се прекарваха тук, в тоя салон, само допреди седмица! То и тогава не беше удобно да се идва у Сашка Карабелъв, но...

Мичето посрещаше погледите на адютанта и почваше да се отпуща. Тя даже пиеше. Малките ѝ въглени очи присвито лъщяха.

Кметшата – от дясната страна на кума – съвсем беше свила тънките си устни. За харем е Мичето! За под ключ е проклетницата! За нея в

Азия бегове биха се разорявали и шейхове биха воювали помежду си. Тц, наляла ония гърди, рамене, шия... зове мъжете, лови ги просто!

Кметът отсреща – бай Нако – четеше мислите на жена си и правеше очички на Мичето.

– Наздраве, Миче.

– Пий, бай Нако.

– Да си ни жива. За булката, господа! Тю-ю, налях се вече, невидяло се. А пък лепи ми се – да опустееше, – лепи се, каквото поема. Като че ли нищо не изхвърлям...

Кметшата се отпусна съвсем върху полковника: седи срещу мъжа си и тресе гърди.

Усмивка цъфна по устните даже на Мичето. Но бай Нако и засука подстригано мустаче. И тя залута поглед.

Не, какво става с Мичето, къде се тя намира и какво търси сред тези хора тук!

Тя си беше, разбира се, у тях си, в нейния си салон – с уголемените фотографии на покойните и родители, с виенското консолно огледало, с полилея за предстоящото в града електрическо осветление, с концертния роял и...

Устните на Мичето потрепераха, погледът ѝ спря на братовата ѝ фотография върху рояла.

„Заклан! Господи, няма да повярвам никога, никога!“

...Масата се люлееше от смях. Полковникът викаше:

– Май с бай Нако, тю-ю! Хем, че нищо не изхвърля.

Кметшата пак се повали на рамото му. Кметът зафюфюка. Къс, шишкав, без шия, с лице овално и на петна, с мазни кълба около очите, той гледаше накриво.

Забърка се светът, това е...

– Забъркахме се-е. Забърка се целият свят, казвам ви аз. А щом е така, както е, еж и пий. Еж и пий – и не знам какво още. И едно и половина отгоре – пфу.

Кметът поизбелени очи към дясната ръка на полковника, която се криеше под масата. И той я дигна. Кметшата загриза с поглед мъжа си. Смахът заглъхна. Но Ячо, прокурорът, се закикоти. Мълчеше досега, а изведнъж пипна очилата си и прихна. Висок, дългообраз, жълт-зелен, с големи уста и с големи уши, той заподскача на стола си.

– Пр-ки-ки-ки! Бързай, бай Нако, тичай край Марица, девета разкладка е тамока – пр-ки-ки-ки! Еж и пий и не знам какво още, пр-ки-ки-ки!

Масата онемя. Полковникът засука мустак.

– Намери го... Де у бай Нако сърце, да слезе сега край Марица, макар мястото му да е там...

Прокурорът заподскача още по-весело.

– Пр-ки-ки-ки! Свои ти бяха, управител им беше, тичай сега, пр-ки-ки-ки! Тичай, помана е тамока – и няма кой да ми списва вестник, – пр-ки-ки-ки!

Полковникът позеленя и стана. Очите му стреляха бай Нака.

„Вестник им списваше – мях с мях!“

Изправи се до прозореца. Стегнатите му в парадния мундир плещи потръпваха. Мазник – бай Нако! Управител им беше. Партизанин. Това са те – всички. Исти, исти, глисти! Шарлатани, балагани, шарлагани – всички! Плюли са си в устата – хиляда души, не повече в цялата страна – въобщем не повече и няма кой да им се съпостави. Но ще видят те впоследствие...

Трапезата немееше. Г-н Ешуа вече не галеше Мичето с очи над очилата си. Хе, карат се – полковникът и кметът! Нищо. „Жена на кмет бърка. А хубав жена – пц! Хубав-ав.“

Г-н Ешуа загледа с ъглеца на очите си кметшата. Облегнала се е тя на масата и примижала. Презира и обича. Всички презира и всички обича. „Хе-хе, хубав жена, пц...“

„Карат се – кмет и г-н полковник: е, що-о? Преди, кога кмет бил управител... и Ньой изпъдил г-н полковник... и кмет назначил г-н полковник на жилищна комис... хи-хи, г-н полковник – хоп с два нога на капан: рушвет, пц! Е, що-о? Полковник целунал ръка накмет и – фертик!“

Г-н Ешуа разбираше това: цял живот ще се карат – полковникът и кметът – и пак ще са заедно: – жената ги държи. „А хубав жена – пц!“

„Сега – добро. И гешефт, и всичко добро.“

Нека само Ехова даде и плодородие...

Но г-н Ешуа трепна. Изправеният до прозореца полковник се разревожи и повика с пръст младоженеца. Те се вторачиха навън, в нощта. Полковникът натърти:

– На, там, кумец, в оня сенник, зад овошача. Не блещи ли? Какво, а? Котешки очи ли са или бинокъл?

Бинокъл? Жените около трапезата се протегнаха към прозореца. Но началникът, вторачен в нощта, поклати отрицателно глава.

– Няма куме такова нещо.

– Ти ще видиш! Не друг, а ти. Остави. Чий е тоя сенник, а?

– На Капанови – обуцари едни.

– Да се срине.

– Скривалища са те – всички сенници, обори, сайванти и так далше.

Да се сринат!

– Добре де. Но как ще се препитават хората, куме?

– Да пукат – хората.

– Ха-ха. А данъци кой ще плаща.

Данъци! Той ще мисли за това – кривоокият!

– До утре – тоя сенник – да се събори! Преследвай противника до окончателното му изстребление!

3.

Дядо Рад пипаше врата си в тъмния коридор долу: потриваше бръчките си, пламнали от загилъците на Миндия.

Той си е сам крив, разбира се: трябваше да си свива езика. Виното го забърка, виното. Инак защо е панагюрец, ако не ще има и толкова хитрина. Време ли е да плещи човек сега, когато брат брата коли.

Старецът шареше по пода на колене: търсеше очилата си. Цафна тя – ако са се строшили... Тю, за срамотата... Не, той дядо Рад капка вино в уста не ще тури. И ще си свие езика, съвсем ще го свие, просто ще си го глътне.

Ръцете му напипаха някаква врата, тя се откряна и Карабелица изпружи шия:

– Кой е-е? Кой дойде-е-е? Сашка ми доведете, моя писан левент, учен, та умен, най-учен и най-умен!

Дядо Рад попълзя на четири.

– Нали то-това му и-изяде гла-а-вата. Кара-рабе-ли-це! Що му е тря-трябвало учение? И що му е тря-рябало у-у-ум.

Старата сграбчи сахана до възглавието си и заблъска пода:

– Внука си искам да видя! Дайте ми го-о! И няма да умра, докато не го ви-идя!

Ще умреш, ехе, и още как! Дядо Рад гледаше връстницата си, жълта като смин. А каква хубава беше тя някога ху-бава, е-ех!

И панагюрецът се заогледва плахо, че току се припя пак.

– Заклан е, Карабелице! Заклан е ма! С други триста него, с други три хиляди като него – все млади и зелени. Господи! Заклали го – ху-ху-ху! Драли ги като ярета... че зимали страна на сиромашкия народ – ху-ху-ху! На сиромашкия народ ма, Карабелице – ху-ху-ху! А грях е това, господи – грях ли е, ху-ху-ху! Грях ли е хо-о, звярове побеснели – ху-ху-ху! Ху-ху-ху!

Старата чорбаджийка избели помътнели очи. И ръцете ѝ се отпуснаха по двете страни на одъра – тежки като велиденски свещи.

Плачът на панагюреца изби в кашлица.

Отърча изплашена слугинята Марга, погледа ѝ плесна ръце. Тя разбра, то беше ясно. И хукна – блъсна се о стълбите в коридора.

Божа проклетия – йоох, сватба и опело в един ден! Чорбаджийката ми душа бере, йоох!

Наскачаха жените от сватбената трапеза при кухнята. Но Миндия – приставът – ги скова. И се яви сам в покоите на умиращата. Дядо Рад още кашляше. Миндия огледа старата и възправи стареца.

Дигай се, старо куфало, какво си се скашкарал. Върви да намериш оцет да опомним жената.

И го изтласка навън.

Миндия знаеше кое как трябва. Той прошари с две ръце под възлавието на умиращата, напипа кадифена чантичка със седефена дръжка и се задъха, докато прибере съдържанието ѝ в задните джобове на куртката си. После вмъкна чантичката пак на мястото ѝ – под тежката глава на чорбаджийката.

Оцетът, който донесе дядо Рад, не дотрябва: умиращата запъпра клепаща. Можеше, разбира се, да ѝ се втикне малко оцет под носа. Но каква полза. И защо. Много е дотрябвало на света да живее още Карабелица. Дядо Рад беше пристъпил опулен, но Миндия му отблъсна ръката.

– Остави! Не трябва! Не видиш ли, душа бере. И по-добре!

Миндия не се вълнуваше.

А слугинята Марга беше вече пропъзляла по стълбите в горния етаж. И бледа, чорлава, втурна се в салона. Не можеше нищо да ѝ се разбере, то се знае. Но Мичето пребеля и писна: „Стара майко!“

Глупачка слугиня! Диване такова – просто да я пребие човек! Умряла Карабелица – чудо станало! И утре е ден ще я погребат: не можеше ли да се премълчи? Каква брачна нощ ще е то, след всичко това... Впрочем...

Сватбарите обориха чела.

Но Мичето се опомни и блъсна околийския, да я оставят на скръбта ѝ, да я оставят!

Обхвана я обаче и кметшата. Запрегръща я и зацелува. Да дойде на себе си Мичето, миличката! Умрялата – умряла! Ще я измият утре, ще я облекат и ще я погребат.

– Миче, гълъбче, не си разтуряй сватбата, тъкмо се поотпуснахме!

Мичето заискри очи. Досети се може би какво трябва сега. И залута поглед по гостите – тъмна в лице, устните ѝ треперят. Ще им кресне навярно да се махат. А-а, да се махат!

Полковникът, извил ръка на хълбок, гледаше младоженеца. И по устните му играете виното, което беше пил.

„Фит с фит!“

– Какво се пинкавиш, хей! На тебе казвам, кумец, върви да

приклопиш очите на баба си. И потършувай под възглавието ѝ, да те не преварят.

Кривоокият се сепна. И повлече жените. А по стълбите ги изостави.

Приставът Миндилев вече излизаше от стаята на старицата. И прибра нозе.

– Не е още умряла, г-н началник: душа бере.

...Умиращата посрещна зетя си с блуждаещи очи. Но тя спря поглед на дядо Рад.

„Този пък – лукова глава тук, хе!“

Трябваше да се бърза, разбира се. И затършува зетят под възглавието на старицата. Напипа кадифената чантичка, сви я в шепата си и метна ръка зад гръб.

Умиращата усети може би: запъпра пръстите на мъртвите си ръце.

А Мичето вече пицеше из коридора:

– Кому ме остави, стара майчице!

Зетят кипна:

– Що не викнеш повече! Викни, да те чуе целият град! Миче, на теб казвам, престани! Престани де! Е-е?

Кривото му око я гледаше разширено. Но Мичето го не виждаше сега: отблъсна ръката му и се повали над умиращата.

– Не мога вече, бабинко! А-а, не се живее вече! Земи ме със себе си! С тебе искам да умра, стара майко – с тебе!

Сотир я обхвана. Дойде му може би и да я целуне. Той я обичаше, когато тя ревеше от мъка, когато пицеше отчаяно. Но се съвладя: отсрани я само от възглавието.

И застиска окончанелите ръце на старицата. Даже ѝ се усмихна.

– Дай си, майко, сърце. Ще повикаме утре поп да те причасти. Нали и то трябва. Дай си сърце. Не се то умира тъй лесно, гледай си работата.

Карабелица избистри едното си око. Но гледаше вече от оня свят. Замърдаха обаче и устните ѝ: казваше нещо. Наведоха се всички. Зетят разпери ръце.

– Какво, а, бабо? Кажи! Имаш ли – вложени – някъде в пари? А? Пари, казвам, да си скрила някъде, а? Парии!

Старицата зафъфла. Околийският се обърна към дядо Рад:

– Свате, слушай добре!

– Аз слу-слушам.

Кметшата се проточи цяла над одъра.

– Кажи, Карабелице, ей, всички сме тука!

Старицата изви гаснешо око към всички, спря го на внучката си и

раззина уста:

– Се-ме-то ви да-да изс-с-с-съхне.

Кметшата отскочи. Околийският стоеше втрещен.

– Ка-какво каза?

Мичето натика в устата си цялата мокра от сълзи кърпичка, която стискаше.

А на старицата олекна: заклопи тя очи и отпусна лице като причастена. След малко долната ѝ челюст изтрака...

Смъртта се възцари. Но околийският не ѝ повярва: наведе огледалце до устните на умрялата. Стъклото остана чисто. Да, спряло беше онава, което замъглява огледалото и слава богу.

– Хайде сега горе! Сватбата продължава!

Околийският държеше зад гръб ръката си, която стискаше празната кадифена чантичка. Дали не я е претършувал дядо Рад? Или приставът Миндилев може би?

Кметшата обгърна Мичето. – Нямаше какво, разбира се не можеше да се разтури цяла сватба за умрялата! Но Мичето писна. Кривоокият кипна пак. И завика слугинята – все с ръката зад гърба:

– Марга! Марга ма!

Иване! Кой знае къде се е свряла и реве. – Марга-а!

4.

Заходи мъртвец из слепите улички, изреди вратите и влезе в дворищата. Тъмните сенки на махленските хлапета изчезнаха от клоните на черниците, спря глъчката по стоборите, затаи дъх животът.

Снажната Капанка разля дрезгав глас още от пруста:

– Наказа ги господ! Карабелица издъхнала наред сватбата!

Старият Капанов се прозя Виж ти, наказал ги бил господ.

– Той е с тях ма, какво ти разбираш с женския си ум.

Събчо се изсмя и скочи:

– Я ставай, тате, все ще намерим кръчма, да пийнем за лека пръст на чорбаджийката.

Ще намерят те, тъй било лесно сега: току се стреля из улиците сянка се мярнала някъде или е хукнал някой да бяга...

Снажната Капанка се мръщеше.

Я си налягайте парцалите!

Току какво разбира тя, старата!

– Кой е луд ма да ходи по това време из улиците?

Обущарите – баща и син – прекосиха своя дълбок двор, изгубиха се в обора и се явиха в сенника горе. Отдясно е овощакът на Карабельови, а назад – Сакъзлийчината бахча, която извежда в ракъджиийския сайвант на Дрангазовата хумба. Знаеха си пътищата обущарите.

Събчо затърси подвижната стълба, за да слязат в Сакъзлийчина двор И му се стори, че нещо изшумоля в сеното. Но какво можеше да бъде! Стълбата обаче липсваше. Младият обущар се удиви. Затърси пак. И зина: стълбата беше спусната към Сакъзлийчината бахча!

– Тук е тършувал някой! Да не ни изнесат сеното, та те?

Старият се прозя пак.

– Не ставай диване, Събчо, кому е сега до сено.

И се спусна по стълбата. Събчо изпсува. И също се спусна. Изкла се светът, а той се загрижил за сеното си. Нека го огън гори!

Посребрените в бялата нощ преходи из дворищата се оживиха: издадоха се, като лалугери, женски глави. Събчо схвана нещо. Но старият Капанов вървеше обущарски приведен.

– Тате, тук става нещо!

– А?

– Я там, жени се крият!

– Жени ли? Да се крият. Нам шо.

– Бе то... току виж, пак се е стоварило върху нашите глави...

Старият дигна чело. Но те вече извиваха към Дрангазовата хумба, та лалугерите по дворните преходи се бяха изпокрили.

– Какво още би се стоварило върху главите ни, Събчо? Не ще е пострашно от умирачка. А беки с нас светът ще се свърши. Пък и да се свърши! Дано се свършеше – ваджишкият!

Марга, слугинята, разстрои сватбеното тържество. Глупачка. И избяга по задния вход: приклепна до стъпалата – пред овощака.

„Йоох, Сашо-о, Сашко Карабельов, де да си, че да оплачеш старата си ба-ба!“

Тя редеше глухо в бялата затаена нощ. А сенките на овощака се бяха прегърнали и висяха като надгробни ангели.

– Марга! – Ст!

– Я-я! Майчице, кой си ти?!

– С-ст! Много здраве от Сашко.

– Леле!!

– С-с-т! Иди веднага да пришепнеш на Мичето: чакам я?

– Бах! Тука ли?

– С-с-т, тука. Ще ѝ пришепнеш само на ухото. Никой да не види и да не чуе! Хайде...

Но Марга не можеше да прекрачи. И човекът – дългокос и тъмен като високата и тъмна сега Карабельова стряха – я пригали. Слугинята притисна глава о широките му гърди.

– Йоох, де ми го господарчето – Сашко, – кам го-о?

Непознатият ѝ позатисна устата, после и погали увехналите бузи, изтри ѝ сълзите и допря устни до набръчканото ѝ чело.

– Върви, Марга. Помогни да спасим поне Мичето. И бъди юначка: в теб ни е надеждата сега.

...Кметшата беше отвела Мичето в мутвака, да си поплакне очите, а сама се повърна, да проследи кривоокия. Той ще опипа украшенията на старата тютюнджийка, то се знае!

Сотир, заключен в мъртвешката стая, пухтеше. Каdifената чантичка със седефената дръжка беше пуста. Една златна карфица само, с коралова топка, убоде дланта му и той я изтегли. Забила се в дъното на чантичката и затова е изостанала, разбира се.

– Да оберат околийския началник! – Лицето на кривоокия пребеляваше и позеленяваше. Отмести той отново трупа (главата висна от

одъра) и затършува наново – треперещ, жаден. Но нямаше нито един-единичък златен пендар.

Трупът можеше съвсем да се хвърли на земята, разбира се. Как? И ще я тачи още! – Сотир посегна. Но се досети, че украшенията можеше да са пришити в самите дрехи на Карабелица. Умиращите винаги се мъчат да отнесат всичко със себе си.

И запипа пак треперещ, жаден. Разкъса старешката антерия, намери вързоп книжа, заразливта ги. Тапии... крепостни актове...

Кметшата се задъхваше въвн, пияна от любопитство.

Марга я съзря и се мушна в мутвака. Тя трепереше:

Сашко е въвн, чака, господи? Как да обади това на Мичето?

А Мичето – закрила лице о стената – хлипаше, сама в нощта, в живота, в света.

Марга се опули пред нея. И се прекръсти: очевидно, божият пръст ѝ помагаше сега. И натисна устни с показалец:

– Ш-ш-ш-ст!

Момичето не можеше да разбере. Марга ще да се е по-бъркала. Впрочем все едно.

Слугинята обаче се притисна о нея – любеща, вярна:

– Сссш, скорпо! Сашко е! Чакат те! Сссш, въвн те чакат!

Това можеше да възкреси и мъртвата Карабелица, разбира се. Мичето тръгна унесена. Сашко жив! И се досети: угаси лампата.

Но въвн тя настръхна: видя кметшата пред мъртвешката стая. И покойната ѝ стара майка, и кривоокият, и сватбата горе – всичко се преплете наново в съзнанието ѝ. Но обхвана я Марга (даже и затисна майчински устата) и я повлече под стълбите в черния вход.

Блесна бялата нощ. И пак се замрачи пред двете жени изпъкна глобрадият исполин.

Не всекиму и не винаги се случват такива срещи! Да. Мичето прогегна пълни с любов ръце, а главата си метна назад ужасена.

Без страх, Карабельова.

Непознатият я гледаше със светли очи. И не беше страшен.

– В овощака ви чака Иско.

– Иско?

– И други още. Бихте ли тръгнали с нас?

Светлите очи на исполина се нещо вгълбнаха. Той се съмнява може би дали Мичето ще тръгне с тях. Тя се вторачи в него – и не писна. Впи само мъничките си пръсти в коравата му ръка и простена:

– Водете ме! Ох, водете!

Марга, слугинята, трябваше да изостане, разбира се.

.....
В предния двор музикантите бяха онемели.

Миндия, висок и смешно тънък, се беше повъртял пред тях и после кривна по тясната уличка край дома, където беше курникът. Ръцете му не трепереха. Само се беше малко повдетинил човекът. Че кога е пипал той – и кога е чувствувал свои – такива брилянти обици, златен емайлиран часовник с троен ланец, пръстени (три – единият цяло змийче с диамантни очи) и още накит пендари, цял накит!

Попревит сега, висок, той изкриви фуражка:

„Ще ме видят те мене вече на проклетата им служба! Не съм си намерил децата на пътя!“

И се заогледва. Знаеше човекът кое как става! Трябва сега да укрие скъпоценностите.

Уличката между дома и високата дворна стена беше циментирана. И нито покъщния зид, нито по стената личаха цепнатини. Само тръбата за дъждовната вода от покрива зееше широко, но – ще завали дъжд... или деца ще бръкнат...

Да, приставът се беше малко вдетинил. Закърка обаче от курника петелът и Миндия се опомни: огледа всичко, спокойно решен, и се изгуби в овощака зад дома.

Ще изкопае дупка и ще зарови нещата.

Ще ги завие предварително в кърпа, разбира се.

И ще затисне мястото с плоча или с по-големичък камък.

Миндия знаеше кое как трябва!

Вишните бяха още кичести и тъмнееше под тях. Миндия излезе на светло – търсеше камък. И се озова пред темелния зид на Капановия сенник.

В зида зееше голям пробив и от него се подаваше нещо, което се скри светкавично като глава на гигантска костенурка. Котка трябва да беше, какво ще е друго. Миндия се удиви повече на пробива в стената: кой ли е събарял тука? Но това ли беше важно сега! И забърза: избра подходящ камък и се изгуби пак в овощака.

Из пробива се подаде главата на гигантската костенурка и заследи пристава. Какво търсеше сега това куче тук?

Миндия спря до кривата крушка. Огря го голям сноп лунна светлина. Изтегли от кръста си нож и се наведе.

Иско почна да се вълнува. Какво ровеше наистина това куче сега

там, тоя пристав? Младият евреин се наведе, окършавен от болки по снагата си. И се изправи пак: следеше пристава. Хм, да не е в синини тялото на Иска! Приставът беше само на десетина стъпки от него. Ще го издебне изотзад и...

Иско не беше човек убивал. Нито му е минавало някога това през ума. Но сега той можеше.

Да, сега можеше!

И се развълнува.

А нямаше време, всеки миг би се задала откъм дома Мичето – и всичко в света.

Хм... А ето – размахал се беше сега – в овощака там – клатушкаше се като махало – тоя пристав! Не, наистина какво вършеше това куче тъкмо сега тук?

Иско се задъхваше. И запълзя. Трябваше да действа.

А Миндия – тънък, висок и превит надве – въртеше с една ръка ножа – дълбаеше земята, а с другата се държеше о кривия дънер на крушата. Той беше унесен в работата си. Иско трябваше само да пропълзи хладнокръвно изотзад и да му пришепне „горе ръцете“. – Да, защо непременно да го убие? Ще го плени! Нима това ще е по-мъчно, отколкото самото убийство...

Откъм дома обаче се чува стъпки. И Иско разкри обятия, готов да прегърне целия свят. Очите му виждаха из овощака очертания на силуети, каквито там още нямаше. И узрялата в младия евреин тъмна воля да убие се стопи.

Това не беше странно, разбира се. Инак Иско трябваше сега – тъкмо сега! – да се обземе от свирепост. Да. Не бяха ли тези кучета – тоя пристав там и ония кръволоци горе, – които избиха света, измъчиха до смърт самия Иско и поругаха Мичето... сред бял ден я поругаха... пред очите на целия град...

Разкривеният от болки по тялото къдрокос момък затаи дъх: допитваше може би сърцето и душата си. Но това не излезе нищо. Той просто забрави пристава, който все още дълбаеше земята на няколко стъпки от него. Забрави Иско къде е и какво му предстои. И се изправи.

Странен човек! Не, хората си са различни. Впрочем, те все пак си приличат – поне в някои случаи. Светулки са, когато се влюбят. Губят се в нощта на живота като блуждаещи огньове. И са мили, трогателно мили. Особено сметливите евреи. Те, бедните, когато се влюбят, се вдетиняват дотам, че трябва просто да ги вземете на ръце, като пеленачета.

Из овощака се замърка наистина дългокосият: водеше Мичето.

Иско ги отличи съвсем ясно. И съзна, че трябва да се опомни: приставът можеше да се обърне всеки миг.

Но не дотрябва – за щастие, – нищо не дотрябва. Дългокосият в овощака се отдели от Мичето. И запъпла като дебнеш звяр. А Иско се вцепени съвсем.

Миндия, приведен до дънера на кривата круша, късно счу стъпки-те, които го приближаваха. Той не свари да се изправи: обърна се само. И зина ужасен. А после инстинктивно се блъсна с рамо о дънера. Бедният, даже не гъкна: вцепени се само опулен. Впрочем, с кого ли не би било същото: страшна беше цевта на пистолета в ръката на дългокосия и още по-страшни бяха вторачените му сини очи.

– Горе ръцете.

Миндия изтърва ножа и дигна ръце като на гимнастика. И зачака – покорен на съдбата. Той е и сам хора убивал, та знае: ако викне, лошо; ако не викне, пак лошо. Прочее, трябваше да се печели време. Миндия знаеше кое как трябва!

Обаче изведнъж положението се влоши. Мичето, което беше спряло в гъстия овощак, не издържа: полюля се и се повали като труп.

Миндия чу, плещите му потрепераха, но не посмя и да се обърне: остана с дигнати нагоре ръце. Нападателят му обаче схвана с ъглеца на очите си станалото и прехвърли пистолета от дясната си ръка в лявата. После се наведе до ухото на Миндия.

– Снеми ръцете!

Миндия се подчини като автомат. А едновременно съзна, че положението му е безнадеждно: челюстите му изтракаха. Но след това той вече надали запомни нещо: върху съляпото му око отдясно се стовари тъмна вечност.

Ударът беше тежък. Миндия – тънък, висок – се повали като покосен.

И сенките на дръвчетата се състиха. Помръкна бялата нощ. Над овощака се простря зловещо гигантско крило.

5.

Сотир Иванов въртеше кривото си око от ярост. Мъртвата Карабелица беше обрана, той нищо не намери нито у нея, нито в чантичката ѝ, нито по одъра, нито в цялата стая, нищо!

А! Да оберат него, Сотира Иванов!

Миндия се е скопосал, разбира се, приставът: негова работа ще е това: той посрещна Сотира одева пред прага на мъртвата...

„Душа бере, а?!“

И с широки стъпки началникът прекоси коридора. Ще му избегне той, Миндия, ха-ха! Вдън земя да се е скрил, Сотир ще го намери – охо!

Ако пък старата е предала скъпоценностите си на Мичето и тя ги крие, за да избяга с тях... в Америка да избяга...

„Нека се опита, да видим!“

Музикантите бяха прибрали инструментите си-и обясниха: приставът Миндилев се повъртял около тях и кривнал край дома в задния двор.

Сотир се нещо поколеба. (Мичето наистина може да избяга, ако старата ѝ е дала скъпоценностите си... Да, може да избяга в Америка.)

„Глупости!“

Ще избяга Мичето! Де по дяволите? Не, това е изключено! Сотир забърза. Мошеник Миндилев! Той е минал в овощака, за да зарови плячката си.

Луната стоеше високо, нощта бе съвсем бяла и тишината – зловеща. Сенките на дръвчетата се тълпяха между дънерите като дебнещи убийци.

Сотир се оглеждаше поприведен, проточил врат И не посягаше за револвера си. Той ще повали Миндия с пестник.

Пристъпваше на пръсти. Не дишаше.

Изведнъж ръката му прошари по кръста: кривото му око се избели и се скова: долната му челюст изтрака.

„Убит!“

Не можеше да се увери – то беше невероятно. Нямахме обаче съмнение проснатият недалеч труп беше Миндия – лунният блясък се пречупваше в сърмената му нашивка.

„Убит!“

Хвана се о клон – побиха го тръпки. Стори му се може би, че и това

убийство е извършил сам той И вече трепереше като лист.

„Да посегнат на полицията!“

Хм, те може да посегнат и на Сотира! Даже още сега може да посегнат, в тоя миг... Аа!

Трупът лежеше недалеч, окървавен и страшен. И нямаше наоколо никой освен помръкналата бяла нощ и зловещата тишина. Никой! Не, това беше ужасно. Кривото око на Сотира изхвъркваше из орбитата. Сега трябваше да има някой тук! И трябваше тоя някой да хване Сотира!

Зъбите му изтракаха пак. И проточи той врат – за да го колят може би.

В овощака обаче все още нямаше никой, съвсем никой – настина!

И течаха секундите, тежки като разтопено олово.

Най-после ръката на Сотира почна да чувствава револвера, който играеше в нея като тръстика. Кривото му око се прибра в орбитата и се вторачи в проснатия труп. Той лежеше с глава в локва кръв, а до нея тъмнееше черна дръжка на забит в земята нож.

Трупът и ножът бяха като живи говореха. Но животът се сковаваше с техния говор. Чудно беше, че Сотир не хукна да бяга. Задържаше го може би кривото му око: то вече играеше между трупа и ножа.

„Неговият нож! Със самия негов нож“...

И се стъписа. Отличи околвърст стъпки – на убийцата сигурно! Потръгна по стъпките. И спря забъркан: по рохкавата пръст съвсем ясно личаха стъпки и от женски токове. По челото на Сотира се преплетоха бръчки – предугади нещастие. Взираше се развълнуван: стъпките идеха откъм дома! Потръгна, накъдето вървяха стъпките. Но се видя пред пробива в темелния зид на Капановия сенник.

„А-а!“

Сега беше вече ясно. Тук са работили крадци, пробили са стената... Така... Полковникът одеде се усъмни... Той имаше право... Тъй... Едни са работили пробива, а други са наблюдавали от сенника с бинокъл.

„А и жена между тях ...“

Не, какво значеше всичко това наистина! Защо е убит приставът Миндилев?

Сотир стоеше замаян. Не знаеше защо е тук и какво търси, недоумяваше какво трябва да предприеме.

Но будеше се вече в душата му тревога и скръб. Очевидно, около него ставаше нещо страшно. Миниран е може би целият дом!

„Миче!“

Ръката му съвладя револвера. Да загине Мичето! А-а, той би убил

света!

Потърка си челото. И кошмарният сън се разсипа. Домът стоеше непоколебим, прозорците светеха и ръката на Сотир Иванов стискаше – също непоколебимо – револвера. Да дойдат! Нека дойде, който смее!

Потърка си челото пак И вече знаеше къде е, защо е дошъл, какво търси Мерзавец Миндилев! Той сам се е наврял в ръцете на убийците си дошъл е да зарови скъпоценностите тук и пристъпи до трупа. Да, до главата му зееше дупката, която е копал Мерзавец!

И не бяха сега страшни ни локвата кръв, ни забитият в земята нож. Сотир се задъхваше от гняв. И тършуваше в джобовете, в ръкавите, в пазвата на кървавия труп. Не, нищо нямаше убийците са опипали всичко!

„Разори ме, мошеник!“

Негодуванието в душата на Сотира преля, едното му коляно потрепера, ще ритне трупа.

Но това ли беше сега важно!

И се наведе пак бръкна в задните джобове на куртката.

Прикликна, примала му тук бяха всичките – всичките! Брилянтните обици, пръстените, накитът – пендари и златният часовник, емайлиран – с тройния ланец, сладко мек, змийски мек.

Устата му се наляха, той преглъщаше трогнат. И галеше скъпоценностите: познаваше ги. Когато почна сечта – и хванаха Сашка Карабелюв, – тогава кметшата донесе – ето същите – цяла шепа, – донесе ги на Сотира, за да спаси Сашка, ха-ха! Не, Сотир не прие! Достоинно отказа. Да. Не прие. Не отстъпи за нищо на света!...

„А тоя мерзавец Миндилев тази вечер шеше... Мерзавец!“

Сега Сотир би могъл да ритне трупа.

.....
Кметшата търсеше Мичето. Оставила я беше в мутвака – и лампата не беше угасена тогава.

„Хм, да се е върнала сама горе в сватбената зала!?“

Не, това не можеше да се допусне.

Излязла е тя, Мичето, на двора да се оведри.

– Миче, Миче, ма!

Наковица се наведе под стълбите към черния вход. И се блъсна о Марга.

– А, Марга. Вън ли е Мичето ма?

– За-защо? Ка-какво?

Марга се хвана о кметшата. И трепереше. Притисна се о нея. Търси

може би да си излее бездомнишката скръб. Е тя е расла, бедната, у Карабелъови, свързана е с целия дом, който ето, не се знае сега как ще свърши...

Марга се припя:

– Йоох, спуствя Карабелъовият дом, госпожа, опуствя-я.

Бедничката слугиня. Но кого по-напред да съжالياва човек сега. Кметшата се отегчи. – Опустял бил Карабелъовият дом! Марга е изкуфяла: зет влиза вкъщи, а тя...

– Я върви да си оплакнеш лицето. Де си била?

– Ни-ни-никъде.

Марга се задърпа. И току приклезна.

– Госпожо – водица – умирам – йоох!

Бялата нощ проникваше през замрежените прозорци на мутвака. Кметшата наля вода – слугинята Марга е нещастно същество, заслужава съжаление.

А Марга, изцъклила очи, озърта се – иде и да бяга може би. Кметшата натисна чашата вода в устата й.

– Ха, пий! Че ела на себе си, стара жена си. Умряла ти чорбаджийката, чудо станало. Мигар няма да умрем и ние. Ха върви сега при покойната, че е грехота да се оставя смъртник сам.

Нежната кметша проследи грижливо слугинята до мъртвешката стая, а после пое стълбите. – Мичето трябва да е възлязло горе. Затвори-ло се е в някоя стая.

Е, нека си поплаче.

Снажната жена се оправи пред огледалото и влезе в сватбената зала.

Говореше Ячо, прокурорът. Пофъфлаше. Но мисълта му бе строга и отсечена. – Трябва да се излезе на правия път. И съвестите да бъдат на чисто. Стига вече партизански льготы. От днес – на една страна са разрушителите, на друга – всички останали.

– И няма вече, господа – няма място – по целия свят – за двете страни: на земята ще живеем или само ние, или само те!...

Кметшата се трогна, т.е. тя намери сълзите си: нали не биваше със сухи очи да изрази това, което имаше да обади! Забърса очите си и разля треперлив глас:

– Господа, бог да прости старата Карабелица!

Настанаха всички Полковникът отсече тържествено лице.

– Чашите, господа. Стражари, вино. По възможност веднага!

...Кръщаване, венчаване, погребение: ето пътя на живота.

Полковникът трогателно подчертаваше думите си. – Пладне на живота е венчавката, вечер – погребението.

– При нашия трагичен случай обаче, почитаемо събрание, аз имам честта да ви напомня – и да подчертая – третото начало на живота, ореолът на чест и слава: рождението.

...Полковникът е пийнал, разбира се – човек е и той най-после. Но хората бяха попряели, а ораторът задълба: помълчава, обмисля, повтаря, като на словесно.

Кметшата беше неспокойна: не се явяваше Мичето. „Ще вземе да се отрови това момиче. Всичко става, много й се набра.“

И не издържа нежната яловка: повъртя се и цвърцна навън. Жена! Полковникът се престори, че не забелязва. И продължи – за рождението. То е нещо по-върховно от личната съдба и по величие надхвърля трагедията на смъртта.

– Ето, почитаемо събрание, това върховно нещо се извършва днес пред очите ни: въпреки косата на смъртта, която се размахва, ето ражда се наново нашето отечество! Да-а сред кърви!

...Влезе обаче околийският началник и хвърли тревожно:

– Господа, неприятност. Само без вълнение, моля ви се.

Полковникът кипна:

– Молчат!

Хората недоумяваха. Началникът добави:

– Нашият храбър пристав Миндилев е убит – вероломно – на двора тук, под самите ни прозорци!

„Убит!“

Лицата побеляха. Никой, види се, не беше свикнал на тази дума. Полковникът даже изплезе крайчеца на езика си.

„Убит!“

Прокурорът пипаше с две ръце очилата си, а младият адютант се изпъна: – чака заповед.

Само кметът, бай Нако, седна и подпря глава с ръка, облакътен на масата, т.е. залепи длан о сляпото си око и дигна пръсти нагоре, като че гласува...

Но влезе кметшата – Наковица, – огледа смутено всички и се обърна към началника:

– А бре, младоженецо, кам ти я булката?

Стройната яловка се помъчи да удари на смях, но гласът и трепереше.

Младоженецът страшно пребледня. Спомни си навярно женските

стъпки в овощака.

– Мичето?!

– Няма я. Претърсих цялата къща. Бях я оставила в мутвака долу. Отивам – няма я. Питам Марга, слугинята. Хм, гъска: нищо не може да ѝ се разбере.

Сотир запрегльща – приседна му. И си изтегли револвера. Кривото му око се избели. Такъв ще е той, когато хора убива. Завъртя се на пета и нещо изскимча – излезе.

Полковникът въртеше очи и не можеше да разбере. Но реши протри шепи към адютанта си:

– Подпоручик, тревога – веднага! И ординареца с коня ми! Пст! Пратете ми първия срещнат патрул: ние не можем да се облягаме на тази пършива полиция! Пст! Да почнат не-мед-лено арести: всеки срещнат, всеки – без изклю-че-ние!

Адютантът удари за трети път крак о крак и излезе. Бай Нако забарабани с пръсти над сляпото си око.

„Ще арестуваш ти, чакай...“

Тя ще стане една... Нали са почнали избиванията току пред прозорците ни, то... селяните трябва да са вече пред града... И не се знае кой ще осъмне утре...

Полковникът отсече сурово:

– Господа, по местам!

После изви ръце на хълбок.

– Ну, и таз добра: да убият полицейския пристав под прозорците ни!

И пак занемяха. Бай Нако изпъшка:

– То още се ядва. Може и женска история да е: Миндилев обичаше тънкия занаят.

Помълча после и додаде:

– Другого, другото-о!

Ачо, прокурорът, пипна наново очилата си. Какво друго? Обърнаха се и всички.

– Не разбрахте ли? Булката е отвлечена! Ялова ни е сватбата!

Еснафите са спогледнаха с широко разкрити очи. Изби ги може би на смях. Бай Нако ги следеше. И сви лукаво очи. Да, убийството на пристава навярно беше във връзка с изчезването на булката. И всичко това тая вечер може би е цял заговор.

– Има тук, господа, риба работа: не се току-тъй отвлича булка насред сватба!

Полковникът го измери с позеленял поглед! И Наковица простря нога под масата – настъпи крака на мъжа си.

Но какво разбираше тя. Жена! Къде ще се договеди, че то сега е и до нейната глава. Бай Нако се поразсърди. И посрещна дръзко позеленелия поглед на полковника. Като искат да я карат на своя глава – те, военните, – на им сега! – После се обърна пак към еснафите:

– Криво да стоим, право да говорим: – сватба ли беше нашата днес?!

Полковникът замига. Мазник бай Нако, пфу! Партизанин! Отваря си вратца пред еснафите, та ако стане нещо през тази нощ, ще падне утре пак на краката си.

– Какво искаш да кажеш, кмете?

– Нищо.

Бай Нако запали цигара. Запали и полковникът. И се измеряваха с очи. Еснафите се свиха съвсем. Че сватбата им днес беше никаква – то е тъй, кой ще спори. Но нали уж кметът и кметшата бяха сватували... Така се знае в града. А ето какво излезе сега!...

Полковникът направи гушка.

– Че сватбата ни, кмете, е н'ам каква – за това няма спор.

Но кой я устрой? Да не съм аз тука кум за кривите очи на някого?

И се обърна към кметшата:

– Речи му, Софке, да млъкне, че ще ме земат дяволите. По чие настояване се намесих аз в тази каша, ако не по ваше.

Бай Нако загледа през дима на цигарата си. Хубаво настояване наистина! Полковникът се пазари – за кумството си – с дни. И взе хубав десятък от Карабелъовото наследство. Да, но му не взе!

– Остави, Гнойнишки! Не знам кой прав – кой крив, но краят му се не види. Вършите я някаква вие там, военните с полицията, а кой що отговаря, един бог знае.

Бай Нако беше свил езика си на фуния. Едвам се съдържа, ще му отпусне края. Че управление ли е това наистина! Кога е било тъй и къде – къде по цял свят?

Полковникът пребледня.

– Ще рече, кмете, ти си пак чистият. Ни лук ял, ни на лук мирише, а?

Кметът отново сви език на фунийка! И таз добра! Вършил там – околийският началник – с Мичето – таквоз – свършил я като кучето на нивата – пфе! А после – хората криви.

Бай Нако втична ръце в джобовете на панталоните си.

– Вие сте власт! Полицията е власт! И прокурорът! А намеси ли се някой?

Ячо подскочи. И погледна полковника. По устните на тоя се очерта пеница. Сватбарите се спотаиха. Бай Нако обаче нехаеше. Нанася се през една нощ – тъй или инак-небивало петно на целия град: опозорява се – в самото околийско управление – единствената дъщеря на най-видното семейство.

– Да, господа! А няма кой да се намеси! Няма и няма!

Какво е трябвало да прави той, кметът на тоя град? Заповядайте да кажете! Заповядайте! Да скръсти ръце? Това ли? Никога!

– Аз от двайсет години представлявам – в тоя град – една партия с неизброими заслуги към отечеството – да!

Не, бай Нако не е можал да допусне опозоряването на тази партия в неговото лице като кмет: по никакъв начин!

– Прочее, трябваше да действувам, г-да. Но как? Заповядайте да кажете!

Сватбарите млъчаха. Ясно беше, че скандалът е трябвало да се потуши: дължен е бил той, бай Нако, кметът, да измие нанесеното на града петно. И изпълнил е той това достойно, най-достойно. Намесил е даже и своята съпруга, да, как другояче? Женска история! Направил е въобще бай Нако възможното – при наличните обстоятелства. Той дълго е молил – трябвало е! – дълго е убеждавал – не е могло другояче! – и г-н полковника. Молил го и го убеждавал най-напред лично, после чрез приятели, а накрай и чрез жена си. Да. И е успял!

Прочее, тази беше историята и този бе смисълът на това сватбено тържество днес, което, уви, ето свършваше сега с потресающи събития!

Бай Нако се покашля в шепа:

– Но, господа, най-после човек предполага, а бог разполага. То не се знае още наистина какво е и накъде ще избие, но не бива тъй. Не, не, не! Казвам, не! Опълчихме целия народ против държавата си, почитаеми граждани! Къде ще му излезе краят! Помислете! Стара мъдрост е, казвам аз: глас народен, глас божи!

...Полковникът беше бит. Бит по всички линии. Ячо, прокурорът, загледа настрани.

Но изведнъж далеч – през града далеч – рухна сякаш скала.

Тишината се залюшна. Залюшна се и самата бяла нощ. И се начупи; над града полетяха – и се трошеха хиляди буци пръст.

Гарнизонът биеше тревога. Дребняха барабани, ечаха тревожно тръби. Зовяха от всички страни. И гонеха на всички страни. Стичайте

се, хей! И бягайте...

...Белите, белите септемврийски нощи!

Полковникът изви и двете си ръце на хълбок: надигаше се на пръсти; пораснаха му криле. И погледът на очите му вече тъпчеше бай Нака, тъпчеше го вдън земя. Пъзльо, демагог, безхарактерен човек, партизанин!

Залата онемя, сватбарите изтръпнаха. Полковникът измери и тях с унищожаваш поглед и процеди малко през нос.

– Значи та-ка-а. Прочее, господа, аз ще им дам сега един глас божи, че ще ме помнят и внуците им!

6.

Старият обушар Капанов мърмореше нещо в сайванта зад Дрангазовата хумба...

– Събчо-о, завий ми цигарата, момчето ми... Тю-ю бре, треперят вече ваджишките ръце... Събчо-о!

Събчо не чуваше. Облакът ил се на зида, пуши и зяпа в месечината. Е, заковала се е тя на небето и не мърда. Бяла нощ! Бяла нощ, черна гойна!

Събчовата цигара догаряше на долнята му устна. И гърлото му беше съвсем засъхнало. Май с Дрангаз, не рачи да отвори, тю-ю му и човекът! До вчера се въртеше на пети пред тях, а ей го, надул се и той сега.

Събчо изви шия към хумбата и изпсува.

Инак може и вкъщи да си е човекът, разбира се; отишел е да вечеря; амче... То се чу отначало говор долу наистина, но хумба нали е, плъх да цвърцне, пак бумти.

– Събчо бре, Събчо-о!

– Какво, тате.

– Завий ми цигарата, момчето ми.

Събчо пак направи оглушки. Надигна се на пръсти до зида и пружеше шия към дворищата, следеше нещо.

А старият наостри уши към хумбата: счу му се пак глъчка долу:

„Ба, има някой вътре“.

И се залепи о вратцата. Но шумът заглъхна.

– Отвори, Дрангаз! Празник е най-после жа си дотамамим карара, та че утре – на работа пак!

Хумбата не се отзова. Старият приклезна до стената.

Хм, работа утре – хе-хе... Вятър е вече и делникът му, вятър и празникът, вятър! Няма живуване и това си е. На че хлябът стана 35 гроша – тц, тц, намамата му майна!

Събчо събори камък от зида, унесен по това, което следеше из дворищата И повика шепном баща си:

– Тате, тате! Тате бе, я ела!

Старият смачка в шепа недоправената си цигара и пристъпи. Загледа. Любопитен и той! Дотрябвало му е какво там някои вършат – яли си главите, хе!... Ех, да ми вървял занаятът! Че жа се дели от дюгеня си

старият Капанов! А бейоо! Светът да се запали от четирите страни, той не жа дигне глава... Да гори светът! Же ти тръгнат теб Капановците да зяпат... и по хумби да киснат сега, когато на главата им е вдовица снаха със сирачета, еех!

– Е, какво, Събчо, а?

– Мома се краде, тате!

Из дворищата ставаше нещо. Влачеха жена. То не личеше дали тъкмо я влачат, или я само водят, но работата не беше чиста: пълзят все край стените, а по дворните преходи се чугулят жени – посрещат ги и сякаш се прегръщат...

Обущарите, баща и син, пружеха шиш.

– Мома се краде, тате! Казвам ти! Само да видиш!

– На такова ми мирише и мен. Хаирлия да им е, Събчо.

Но заглъхнаха дворищата и замря бялата нощ пак.

Хумбата на Дрангаза не се обаждаше.

Старият обущар втична в ръката на сина си недоправената цигара.

– Завий ми я. – Тю-ю му и животът, брей! – Инак нека крадат, Събчо. Мома било или друго: да крада-ат. Тя се видя вече.

Събчо завиваше цигарата. – То не се още знае – за ония там, из дворищата – крадат ли момата, или сама им отива тя, току.

Старият се прозя – Все едно. Върти се светът. И не е лошо, нека се върти – колелото недно!

– Да се женят, Събчо... За хората, казвам... Да се плоди народът, че... че каквото ни подбраха чорбаджата, жа ни кърдисат... Коренът жа ни пресушат, само да видиш.

Събчо драсна кибрит. – То все ще се пресуши нечий корен, ама ха да видим чий.

– Запали, тате. Пали де! И си гледай кефа не жа ни кърдисат: нямат сметка! От нашия пот живеят, тяхната. – Ама ако дойде ред ние да ги...

Събчо се ококори, вратцата на хумбата скръцнаха.

– Ах, твоята верица кръчмарска!

И на един скок затисна рамо о вратцата.

– Дрангаз, отвори! Жа я изкъртя – казвам ти, Дрангаз – не си яж...

Вратцата се залости отвътре. Време ли е за отваряне: откога е минал полицейският час!

Старият обущар избута сина си. Дете си е още Събчо, не е проумял света: армейски уста и царски врата отварят.

И сви устни о ключалката:

– Дрангаз, отвори да чуеш какво се случи. Ние сме бе, аз, Капанов,

с моя Събчо.

И Дрангазът отвори: лъхна из хумбата на вино и тютюн.

Стълбичката беше стръмна, но не им е първица на обушарите: смъкнаха се долу като по въже.

Мъждеше присвита лампа и бялата навън ноц примигваше из свряно високо прозорче. Край бъчвите блясваха цигари и потухваха като светулки. Двама ли са, трима ли? Хм, панти някои... от измета на руския цар ще са: нали те колят вече кучето у нас, тяхната...

Старият Капанов се сложи на нисък стол и се наежи:

– Седни, Събчо, Дрангаз, пелин!

Събчо зави цигара и драсна кибрит – огледа другите в хумбата.

– Кои сте бе?

Хората мълчаха. Събчо се наведе до баща си:

– Селяни, тате. Май че са малевците – я се обърни.

– Да са, Събчо, нам що.

– Ония бе, тате, хората от Малево... дето ги млатиха – в казармата – и повече от нас.

– Аха...

Старият се обърна. Но видя в мрачевата пак само блещукане на цигарите.

– Вие ли сте, аленколар?

– Наздравичко, дядо Капанов.

– Пийте наздраве. Да ви е сладко Мръдни бе, Дрангаз!

Дзангазът положи табличката на земя и зачака да чуе какво се е случило. Но Събчо го сгряза:

– Жа ни светиш ли бе? Махай се, не жа си сбъркаме устата.

После дигна чаша към малевците!

– Наздравичко, другари Бог да прости загиналите... че и тия, дето жа гинат!

Хумбата се преобрази. Главите се наведоха. В казармите са пак – те: обушарите, малевците и други още, много други... Тъмно е и вони... Слушат се охкания, подът е разкашкан от кърви... Ех!

Старият Капанов изпъшка. И гаврътна чашата пелин. А мъката му се понесе като прозявка: пъшкаха един след друг всички. Събчо проточи глухо:

– „Как хотите стерегите. Я и так не убегу-“.

Как я пееха те там? Пееха и плачеха. Нищо.

– Какво се е случило навън, дядо Капанов?

– Ами, случило се. Дрангазът не отговаряше.

– Ние пък помислихме кой знае какво. Събчо засука мустак.

– Какво има да се случи едни гледат сватба, други – брадва.

– Тъй е.

– Само у Карабелови – там началникът, кривоокият – неговата – сега вече жа накриви калпак умряла е – сред сватбата – старата тютюнджийка.

– Тъй ли? – Виж ти! – Върви му на кръволока.

– Върви му. – Събчо зацеди през зъби: – Дебелото Миче – Карабеловата – тепърва жа дебелее... Да плюе на братовата си памет – тю, анасьна – Хм, тц, тц. Ама нищо! Добър е господ. Ех, море, голям денец с малка пита, жа дойдеш ли?!

Цигарите трайно осветиха наведените бъчви. – Хм, ще дойде той, големия денец, с малка пита: не може да не дойде!

Събчо стъпка цигарата си.

– Пък одева някои крадоха мома. Истина! Тю му и светът! Кажи и нож забий: едни гледат сватба, други брадва. Това си е, и туйто!

Малевците проточиха вратове:

– Мома ли? Виж ти! Кога бе?

– Мома. Отвякоха я.

– Ами сега ли?

– Сега. Току-що.

Селяните се нещо сбутаха После се раздвижиха, стават един след друг. И се снизаха по тъмната стълбичка нагоре: пристягат пояси и изчезват в бялата нощ.

Старият Капанов нищо не забеляза. Стои приведен до сложената на земя табличка. Пуши и пие. Не чува, не мисли: нищо вече не чува и нищо не мисли.

Но Събчо се огледа. И бутна с показалец челото си. Брех, тия, малевците, те бъркат тези ципури – краденето на момата тази вечер, истина! Тяхна работа ще е! Намерили му времето, здраве му кажи, хе, хе!

И скочи, ококори се под носа на Дрангаза, пита го с ръце къде са шукнали малевците.

Кръчмарят залепи показалец на уста.

След малко обаче вратцата горе се отвори, надникна дългокоса глава и разля в хумбата дрезгав глас:

– Пропилявайте се, еснафи, хайде! Сврите се веднага, вдън земя, че да не ни кълнете после!

...Хм, това пък какво значеше? Сега вече дигна глава и старият Капанов. Но Дрангаза залости вратцата. Къде ще вървят обушарите в това

ни едно време. По-лошо е, ако ги заловят тъкмо сега, когато навън става кой знае какво.

Очевидно, Дрангаза знаеше кое-що.

Е, негова работа!

– Дрангаз, пелин!

.....
Тресе се бялата нощ от тръби и барабани. Куршуми сякаш се сипят над къщята. Или нахлуват орди в града. Залостват се дворни и къщни врати: светват и раснат прозорци и тремове. На места се спущат стари и прогнили кепенци, които не са спущани от много години. Е, все така е било през вековете – през всички векове!

Или не, не е било все така! Ново е сега, съвсем ново. И винаги е било ново, страшно ново, когато земята се стеле със стенещи трупове.

...На пазара сред града изви дим, разрасна се чер облак и скоро заиграха пламъци на стълпове.

Бялата нощ се нажежи, стана червена.

И тръбите на тревогата заечаха панически.

– Пожар!

Понесоха се изстрели. Зачестиха. Дигна се рев. И се удави в женски писъци:

– Господи, избиват! Избиват пак! Зверове!

.....
Малевците пълзяха край дворните зидове, снизани на вереница: – държат ниско карабините си и се озъртат.

Събираха се пред засенчени от овощака преходи и оглеждаха дворищата околоръст.

– А можеше и без пожари, бай Василе, а? Сбъркахме.

Дългокосият водеше. Сумти снишен и се извързва към огнения стълп сред града. Страшно е, безпричинно страшно. Малевците се задъхваха. И пак бяха любопитни.

– А де я булката, бай Василе, а?

Дългокосият не отговаряше. Може и да не чува: оглушителна е военната тревога.

После изведнъж стихна: секнаха тръбите и барабаните като ударени.

И сърцата забиха. Бивало е и по-страшно през войните, то се знае. Нищо. Стига да се изтръгнат сега от града, да преварят само войската!

– У-у, ще ни се пръснат сърцата. И през войните не е било толкова страшно. Защо, бай Василе, а?

– Е, стреляха ви тогава и зад гърба.

– Истина! – Така беше – хи-хи!

Нахълтаха в гъст овощак. Дългокосият почука карабината си. Малевците приклекнаха.

– Сватба!

Шумоляха стъпки. И чу се тихо:

– Пожар!

Размесиха се. После се задърлиха. Дългокосият не можеше да повярва. Тридесет души! Не, това беше лудост. Как се храни и как се придвижва такава чета?

– Ние ще се източим в Сърбия, бай Василе. Да хванем само Балкана еднъж. Не се живее вече тук...

Не се живяло вече тука... А народът къде ще се източи... И той в Сърбия! – Дългокосият гледаше изпод вежди.

– Имате ли поне оръжие?

– Де оръжие!

Тръгнаха като на избор. Остава да дигнат по един слънчоглед, като ония край Огоста: – скакалци ще плашат... Пуста кюския!

„Впрочем, изборджии и ураджии!“

И се повлече дългата въреница. Вървят снишени и задъхани. По преходите дългокосият изостава и оглежда всекиго. Учители, словослагатели, счетоводители из кантори, студента...

„Чакаха манна от небето... Пуста кюския!“

Снизаните във вереницата също загледаха дългокосия. „Забъркана глава... екзалтиран тип... Е, нищо, нали помага сега!“

Да, всеки с вярата си. Иско разбираше това. И не се делеше от дългокосия. Инак, няма съмнение, бъдещето е тяхно, на Искови. Какъв смисъл има от индивидуализъм, личен морал и пр. Романтика и нищо повече. Преди всичко и над всичко класовото съзнание, да!

– А сега – само да минем еднъж голините пред Балкана, бай Василе, нали?

– После?

– Да хванем гората, думам.

– А хляб?

– Е там, който вече издържи.

– А който не издържи?

Иско обори чело. Нима и той може да жертвува току-тъй кого да било... Дългокосият го гледаше остро. Дете е той Иско. Артист. По театрите да пее и ситите да облажава. А се загрижил за тържеството на

пролетариата...

– Деца сте вий, Иско, бозайничета. Всички до един.

Ще отнемат господството на царе, папи, патриарси...Ще съкрушат милитаризма... А тръгнали с голи ръце, даже без парче хляб, като на сватба...

Иско попипа оскубаната си брада. Боляха разранените му страни. Нищо. А дългокосият не беше прав, разбира се. Тръгнали били те с голи ръце, като на сватба... Не, на смърт са те тръгнали – с открити души, с пламтящи сърца! Такава е истината! И ще гинат те със скръстени ръце! Защото не оръжието ще победи. Не!

Броят ще победи, безчислеността на народните маси. Работните ръце ще победят заедно с всичко онова, което те творят – машините и богатствата.

– Класовата борба, бай Василе, не е измислица. В определен ден, в определен час пролетариатът ще дигне ръце като един човек. И стой! – ще рухне всичко.

– Без да гръмне даже ръждив пищов?

– То ли е важно? – Иско кривеше устни. – И топовете ще гърмят.

Но ще победят не те.

– А в Русия, Иско?

– Е, Русия! И в Русия, и в Азия, и в Африка, че и у нас – навред, където...

Впрочем, то е дълго. Пък и не струва да спорят хора с различни гледища. Не си разбират от езика. Иско проумяваше това.

– Стига, бай Василе, да се откъсне Азия, както се откъсна Русия. Нозете на европейската хидра ще бъдат веднага подсечени. И ще секнат всички извори.

...А голините над градските лозя вече се разкриха: свищи чело далеч Средна гора. Ще запее скоро отнякъде картечница. Тя се е покатерила направо по ярищата – картечната рота – навярно. И се е залостила някъде...

– Хм, да ще сега пролетариатът да каже стой! – А, Иско?

Очите на дългокосия блеснаха, той замахна с карабината си и изви дясното рамо напред.

Пълзяха снишени, страшни.

– Да, Иско, Йехова е сътворил милиони раби, които не ще се източат заедно с вас в Сърбия. Те ще си останат по селата, из гънките на това поле. И ще ни посрещнат сега. И ще ни нахранят, и ще ни напият – както са правили със своите верни хайдутини през векове...

...Да, селата са правили това – през векове – със своите хайдутини, но какъв хайдутин е Иско и какво ще търси той сега по тези села...

– Не, бай Василе, по-добре е в Балкана.

– По-добре е, разбира се. Но Балканът не се яде и не се пие.

– Иско, да се отърсиш от твоя Маркс, ще те заколя.

Иско се усмихва: очите на дългокосия го гаят братски. А инак – Иско се е отърсил вече от всичко, от всичко...

– Да свърши само, бай Василе, да свърши по-скоро с тоя кучешки живот!

– Ба! – Дългокосият се обърна кипнал. Не е го срам – Иско? Сега да се отказва от живота, сега, когато Мичето...

– Ей, Иско, тя е злато! Щом ти чу името, прърпка като птичка, истина!

Ха, отщял му се животът – на Иско – сега! Той е просто глупец, недостоен глупец.

– Чуй бе, дай ми Мичето – харизвам ти целия Балкан и целия свят – ха-ха!

Иско загледа настрани. – Да му дадал Мичето... Мигар Иско я е взимал, та ще му я дава... Други взимаха Мичето... То се свърши...

„Гнусна съдба, гнусна!“

...И не й продума Иско тази вечер – не можа. Нито я целуна, нито я погали – не можа. А беше готов да умре до нозете ѝ. Да, именно, да умре. Топеше се от желание да коленичи пред нея и да ѝ каже: сега вече да умрем. А нищо не направи, нищо не продума, нито даже въздъхна.

„Гнусна съдба, пфу!“

– Бай Василе!

– Какво, братче?

– Една молба – молба на живот и смърт, ако се видим натясно, не ме давай жив ръцете на кръволиците...

Дългокосият сграби ръката на Иско. Това е право... А-а, това е, виж, право... Добре е намислил това Иско... Наистина, няма вече смисъл да попадне той в ръце... Кривокракият ще го одере жив... Да, жив... И то не за друго, а от ревност...

– Прав си, Иско, истина. Но не се бой. Ако войската пресече пътя ни, ти не се късай от мене, братче. Аз, щом дотрябва, ще ти тегля куршума.

И по свой ред Иско застиска широката му ръка. Хубав е Иско... Да, хубав е в самата си душа еврейният... Е, влюбен е... Затова, разбира се, хе-хе!

7.

Бели и кървави нощи – предателски бели и предателски кървави. Ето, избягала е доблестта от сърцата и душите са опръскани като ръцете на убийца. Бучат огнените стълпове на пожаращето сред града, обхващат небето, задушават нощта, а камбани не бият и не се мярка никъде жив човек. Доблестта е избягала от сърцата и душите са оцапани като ръцете на убийца.

...Карабельовият дом опустяваше. Марга беше расла и остаряла в него. А ето сега: какво имаше тя вече в тоя дом? Не, трябва просто да я вземат сега за ръка и да я отведат в гробищата.

Изгубена в страшната нощ на живота, старата слугиня беше коленичила при покойната си господарка. И чупеше ръце. Да би отворила – чорбаджийката – поне едното си око – само за миг, – колкото Марга да ѝ обади каквото знаеше за Сашко и каквото се беше случило с Мичето.

Но блъсна някой троснато вратата. Марга изхълца: тя разбра, преди да види. Младоженецът началник пристъпваше на пръсти, с насочен револвер и със страшно изкривено око. Старата слугиня се задърпа назад към покойната и се хвана о нея. Кой ли жив би могъл да ѝ помогне и сега!

Сотир ѝ грабчи косичника:

– Кучка ти!

От мъничкото лице на Марга останаха само две петна – две мътни очи.

Сотир я повлече. Марга знаеше защо. И не гъкна.

В дъното на коридора, до мутвака, пред широко разтворени врати се виждаше малката сватбена трапеза. Тя беше вече пуста. Дремеше до ъглеца на масата само дядо Рад.

Старецът си потри очите и очилата: не можеше да разбере. Околийският началник влачеше Марга право срещу него, като да ги е хванал в нещо. Старата слугиня, изгубила ума, пресипнало шипеше:

– Какво им съм аз крива, йо-ох!

Началникът присви врата и на дядо Рад при косичника на Марга:

– Ще кажете – вашата... – всичко ще кажете: изя-дох ви!

Старият панагюрец разбра: началникът ще ги коли. И търсеше погледа на Марга: – тя знае може би защо?

– Ка-жи ма, а-ако зна-наеш!

И Марга гъкна – ще каже!

– Те-те, натам!

Кривоокият се задави:

– Кои бяха?

– Ми-Мичето.

Сотир се раздруска като ударен.

– Ми-че-то ли? Сама ли, а? И повлече пленниците си, накъдето беше посочила Марга. Той се давеше от ярост.

– Накъде, казвай!

– Ната-ам!

– Кои бяха?

– Не-не зна-ам.

– Ставай, изя-дох те!

И Марга си намираше нозете пак.

Излязоха на двора, влязоха в овощака. И се откри трупът на Миндиля – грамаден и кървав. Марга се стъписа, нозете ѝ се присвиха наново. Дядо Рад стоеше опулен.

Увехналите му страни се тресяха, челюстите се бяха сковани. Началникът шипеше:

– Кой го уби? Каз-вай-те!

Дядо Рад би проговорил, ако знаеше. Но Марга се заекна пак. Тя не можеше да мълчи! Езикът ѝ беше обаче надебелял и само точеше „то-то“.

– Изплюй си езика, кучка! Думай, ти казвам!

– Се-сега!

– Е-е-е?

– Ка-какво?

– Кой го уби?

– Зна-зна-ам ли!

– С-с-ст! Думай: кой го уби?

– Та зна-знам ли бре: господ го е убил.

Кривоокият се стъписа. – „А-а!“ – Но ще ги научи той. Ще кажат те – охо!

Събра им ръцете, усуква ги с шнура на револвера си и ги върза о дървото. После потърси сабята си, която не носеше: – ще ги накълца. Това вече разбра и Марга. Лицето ѝ се проточи.

– Аз ще-ще-ще кажа!

А дядо Рад се отдаде на съдбата: стои смирен – търси спасителя в душата си.

Кривоокият се вторачи в него: дразнеше го смирението му. И го скрита.

– Думай! На теб казвам: ти знаеш повече!

Старецът изви шия към Марга:

– Бог види. Марго, турчин е, не е наш. Кажи, ако знаеш нещо.

Тежката длан на Сотира залющи старешката буза и тя се поду.

Марга чакаше своя ред. Кривоокият изви пръсти срещу гръкляна й.

И тя проговори – ясно, точно:

– Не знам нищо. Ще ме заколиш, братче, и пак не ще знам. Кое да кажа? Какво?

– Колцина бяха?

– Един.

– Лъжеш!

– Ей ми бога, само един.

– Какво ти каза? Как стана!

– Рече, Сашко е въвн – господарчето ми.

Марга търсеше сълзите на очите си, но те се бяха скриви. И отговаряше – Мичето е тръгнала, разбира се, веднага е тръгнала, защо ще се двоуми? – Тук, в овощака са хлътнали, то се знае. Там, към сеника на Капанови, може да са отишли – как ще ги види Марга? Отърчала веднага кметшата и я отвела при покойната й господарка.

– Кметшата ли?

– Тя, братче. Питай я, ако не вярваш. Донесе ми и водица жената – за да дойда на себе си.

Началникът попипа челото си. Не можеше да разбере. Нито биваше да повярва.

– Ама кметшата ли?

– Тя, братче.

– Наковица?

– Наковица – същата.

Сотир пак си потърка челото. Той до днес не беше доверявал – в живота и в света – никому. Съвсем никому. Никога и за нищо. Сега това обаче надхвърляше всичко. То беше повече от допустимото. Коварство и низост! А-а! Небивало коварство! Небивала низост!

И изсвири оглушително, а после даде и револверни изстрели.

Струпа се глутница. Огледаха пробива в сеника, качиха се горе, надникнаха в Сакъзлийчина двор Вратцата бяха високи, а не се откри подвижна стълба. Нападателят са могли да отвлекат и нея, разбира се. Но те сега, след полицейския час, ще са избягали през дома на

Капанови. А може и в него да са още.

Обхванаха махалата, свиха обръча и Сотир зае стрехестия дворен кладенец на обушарите, а глутницата се начугули в къщния пруст.

Е, шум, крясъци, писък... Сотир Иванов сумтеше бесен. И сгриза агентите, които довякоха Капанката със Събчовица. Старата беше окървавена. Глупци агенти, не ще се научат да не бият по голо.

Сотир усука широките плещи на Капанката. Събчовица се запени. Крещи. Тя е в положение, но какво от това. Сотир ѝ присви косичника до ботуша си. И потърси втората снаха на Капанови – вдовицата. Някои зашепнаха – болна била, пък и – мъж ѝ загинал на Селиолу...

На Селиолу! И по-добре, че е загинал: не ще дотрябва сега да го коли Сотир.

– Тук я искам! Веднага!

Довлякоха и вдовицата. Но пък Капанката сега възбуя нея тя им не дава – йоо...

– Намерете мъжете ни бре – тях намерете – и с тях се разправяйте – кучета!

Аха!

Камшикът на кривоокия заплющя. И не спираше. Капанката, наново в кърви, все по се пенеше:

– Бий, куче! Бийте ни! Бийте и мъжа ѝ! Изровете го от Селиолу и го бийте – да проумее.

Брантия! – Сотир се поколеба. Но камшикът заплющя веднага пак. Капанката вече крещеше:

– Бий, куче! Ей ти гръб: бий, мръснико! Бийте ни, избивайте ни, кръволоци, кръволоци!

– Пфу, мерзавка!

Сотир сви камшика. И сипна с език нажежени гвоздеи. Всичко живо ще бъде изтърбушено: да кажат! Деца в майки ще бъдат разчекнати: да кажат! Градът ще бъде съборен и сто педи под земята ще се копае: да кажат!

Очевидно, станало беше нещо небивало. Жените почваха да разбират. Капанката даже се сепна – забрави кървите си. Забъркали са пак някакви нейните скопосници, да ги господ убиеше! Тя се обърна към вдовицата си снаха. И тя изпружи шия през рамото ѝ.

– Сумясай се бре, господине, началник ли си, какво си защо се нахвърляш на нас? Намери ни мъжете и тях питай!

Камшикът изплющя сега през рамото на Капанката. И ще се гаврят още с полицията – брантии! Че нали за мъжете им ги бие Сотир: нима за

тях?

Изплю той пяната от устата си и заповяда да отрежат кладенчевото въже.

Ще кажат те, охо! Ще ги спуща той една по една в кладенеца и ще ги държи във водата, докато проговорят.

Навързаха жените. Очите на Капанката се избелиха: могат, кучетата, сила им е, турци са! Погледна тя трудната Събчовица и запрегльща:

– Ама какво искате бре, хора?

– Де ви са мъжете?

Жените зинаха. Това ли било? Туй, а? Тю-ю! Че да не са Капановците кокошкари – я партизани някакви – или да са потръгнали по мърсии – а? Нали е грехота да се бедят еснафи хора!

И таз добра! Чисто е челото на Капанови, така да се знае! Не са се крили те и няма да се крият никога! Млатили са ги преди в казармите, нека ги млатят пак: широк им е гърбът, общарски е!

– Хе, ще ги крием! По кръчмите са, из хумбите: правят си адета, дотамамяват си карара – да им държи влага през седмицата по черни грижи с пусти опустял занаят – е-ех! Ха, търсете ги у Дрангаза, ей къде е! Де ще са другите, де по пръждомите – в това ни едно време!

.....
...Капанови – баща и син – бяха си дотамамили карара. Да ги водят сега. Нека! Рай ще им е и в пъкъла. Пък и – крали там някоя мома, а тях бедят, ха-ха!

Вървяха те пред глутницата и се кандилкаха. Не видяла се и намярата му... А защо тях да бедят, а?

Събчо заби нозе сред бялата нощ. Не мръдва – йо! За такъв резиллик – не! С какви очи ще гледа той после майка си, жена си... Някои крали невяста, а тях карат!

Старият скърши врат. Бива си го и Събчо! Ей че диване!

– Тука има риба работа, Събчо-о! Върви, ти думам: срещу ръжен се не рита.

Намерил Събчо време да мърка за крадена мома. Диване!

Старият общар преплиташе нозе, но чувствуваше, че агентите са като оси. Е, от това си изкарват те хляба, то се знае. А все пак оси са сега, не са като друг път. Кучета, хе, ку-че-та!

– Нищо. Яли им въ-вълци главите. Ама д-ръ-ъж се, Събчо-о, жа ни ръфат тия кучета пак тая нощ.

– Право, тате. Което е право – право. Тю-ю! Ама рече го оня:

пропилявайте се, кай, е-сна-фи! Сврете се, кай, вдъ-дън земя!

Събчо мъркаше през нос. Но агентите се навалиха.

– Кто? Когда? Скажи, чорт!

Баща и син се притиснаха един о друг, дълго се надуваха, после зареваха.

...Ще кажат те, всичко ще кажат – в казармата.

Събчо, окървавен, потръгна. И ръмжеше пак. Шушумиги такива, руски шушумиги? Тям ще каже той!

– За крадената мома им зорът, тате, само да видиш!

Старият скърши пак врат. Събчо е пиян. Умрели са ония за жени. Малко им са били по въстаналите села...

– Не жа им е до жени, Събчо-о, много са сарп нещо... Ха дано им е вече до главите.

Събчо хлъцна. И заби пак нозе. Щом не им е за крадената мома – е? Какво е то таквоз: пипнат човека, после тап-туп и хайде в казармите! Къде се намираме, а? Да не е тук Русия?

– Сто-й-ой! Бихте ни – добре. Карате ни – и то добре. А къде, а? Защо? Платихме ли ти бе, Дрангаз? Хей, Дранга-аз!

Кръчмарят отсъствуваше, агентите се зъбеха:

– Движис, чорт!

– Чорт! Няма чорт! Тука, братушка, не е Русия!

И Събчо заработи с лакти. А после страшно изрева:

– Колят ни, бе-ей!

...Навързаха ги, както му е редът. И обушарите укротяха. Не се клатушкат вече. Само старият мъркаше:

– Ц-ц, пенсиите им не достигат, пенсиите на офицерята. Да ми помниш думата, Събчо-о, пак ще си приказваме.

.....

Полковникът откри широко вратата на сватбената зала и повика с пръст Яча – прокурора. Поговориха и Ячо по свой ред махна с пръст на кметшата, на Наковица: повика я. Бай Нако се забърка това пък какво е? Той потръгна, но дадоха знак да не приближава.

Кметшата се вълнуваше, даже повиши глас била е долу, да! Намерила е слугинята Марга в черния вход, дала й е водица, да! Какво от това?

Ячо изсвири с уста. И полковникът повика часови.

– Заповядайте, госпожо, в срещната стая.

Наковица заплака.

Бай Нако изви ръце назад: какво е то таквоз съпругът на тази жена е тук най-последно и е готов да отговаря.

– Моля ви се, моля ви се, г-н полковник Гнойнишки!

Полковникът се ухили. – Просто не може човек да разбере военните! Но ще ги вземе дяволът най-последно!

– Моля, казвам, г-н полковник, каква е тази комедия, питам аз?

Ячо загледа кмета над очилата си. Пълен такъв и никакъв наглед – Бай Нако, – а като рече, прави се и страшен хи-хи...

Полковникът гледеше настрана.

– Нищо, бай Нако. Заставен съм – службата го изисква – да взема под стража – за момент – г-жа Софка.

Хм, наистина, човек не може да ги разбере – военните! – Устните на бай Нако побеляха. Той беше внушителен. Ще хване сякаш дребничкия полковник и ще го стопи в дебелиите си ръце.

Гледай го ти!

Впрочем, скандал и какъв още! Властите взаимно се унищожават. Същинска анархия.

– Това, господа, е равносилно да арестувате мен – кмета на града! Добре, заповядайте, на разположение ви съм!

И се поклонил бай Нако! Полковникът се позамислил – с пръст на една мустак. И с пръст от другата си ръка направил знак навън. Явил се друг часови.

– Службата го изисква, г-н кмете – колкото да е неприятно, – заповядайте!

Сватбарите се втрещили: полковникът проследил арестуваните кмет и кметша и после изви ръце назад – загледал сватбарите.

– Спокойствие, господа, седнете. Не е още удобно за разотиване. Разположете си. Ако обичате, може да ви се донесе още вино. Разрешавам.

Из съседната стая се чу плачливият глас на кметшата:

– Аз да съм се сговаряла с Мичето – с такава мръсница! Това е просто гнусно!

.....
Мичето лежеше върху окъсан козях. Снагата й – лека и сочна – се гърчеше и потръпваше. До възглавието й бе коленичило непознато момиче и я тешеше:

– Успокой се, другарко, тук не може да проникне и дявол.

Мичето разбираше, че може вече да се успокои те са в скривалище,

дълбоко под жилищата на живи и мъртви Но снагата ѝ се свиваше и тръпнеше:

„Иско не ми продума. Сърди ми се. Има и право.“

Непознатата ѝ галеше разсипаните къдри. И Мичето виждаше, че тя е с подрязани коси. Студентка ще е. Е, все едно.

„Да не помисля аз нито еднъж – нито еднъж – какво му е било на Иско през това време.“

В душата на Мичето се сплитаха оловно тежки възли. Тях не ще развърже вече никой. Никой и никога. Само един можеше това – той, един, милият, родният.

„Сашко, бате, мили батко!“

Лицето ѝ просия. Но и веднага мъртвешки преbledня.

Да, то Марга тази вечер я полъга: „Сашко е вън – каза, чака те.“

„Господи, господи!“

Мичето се беше надигнало на козяка и блъсна сега глава о стената. Студентката се уплаши. А нямаше защо. Това у Мичето беше нерви. Малко ли е преживяла, горката. Ще мине то, всичко ще мине.

Мичето се излегна на козяка. От челото ѝ капеха едри капки пот. Да капят. Всеки по своя път.

„Само по-скоро, господи. Да се видя еднъж при Сашка – милия, родния, едничкия.“

Да иде еднъж Мичето при брата си. Той я чака – навярно. Не може човек да умре съвсем. То би било тъй страшно!

Мичето осъзна, че Сашко не е умрял, не може да е умрял. Той я чака.

Той чака своята мила, своята поругана сестра. Чака я с кървави сълзи на очи.

Какво друго имаше Сашко на света? Само нея! Да, само нея. И още – сиромашкия народ. Целия сиромашки народ.

Тях обичаше Сашко. Тях едничко. Само тях.

„И затова го убиха те – о-о!“

Но нека. Така и трябва. Ах, така и трябва в тоя мръсен свят – мръсен!

„Само да се свърши сега и с мен, по-скоро да се свърши!“

Да се види еднъж Мичето при Сашка – светлия, милия.

Да. И ще избягат. Веднага!

В Балкана ще избягат.

„В пещерата на Въртопа! Там, да!“

Студентката лепеше мънички длани по бузите ѝ. И на Мичето

ставаше мило. Те ще избягат в Балкана, в пещерите на Въртопа. Сашко, тя и Иско. Ще се изгубят пак под сталактитните сводове, подтайнствените сталактитни сводове.

Ах, как пророчески говореше тогава Сашко?

– Послушай, сестро – говореше, – послушай легендите на стария Балкан. Нас ще избият. И много още като нас ще избият. Но ще живее легендата за равенство и братство и ще възсияе тя над стария Балкан.

...Ох, изприказаха се вече легендите. Всички легенди се изприказаха... Мичето клатеше отрицателно глава: – тя не иска вече нищо да слуша.

– Мале... мила маминке!

...Иско не й продума тази вечер... Не й продума той тази вечер нищо думица...

Не, Мичето няма вече нищо да слуша: никакви легенди!

– Майко, ма! Мамичке!

И защо да я теши тази някаква студентка сега!

Никой няма право да теши Мичето: тя не позволява!

Нейното е свършено. Тя трябва да умре. Нима не съзнава това и сама!

Нека Иско знае, че...

Иско стоеше настрани, гърбом към Мичето. А зад него беше приставът – убитият.

– Иско!

Не се обърна. Сърди се. И с право. Но нали Мичето се жертвува само за него. Само за него и за брата си!

– Иско!

Иско я погледна с мъртвешки очи. У-у!

.....
– Успокой се ма, Карабелева, ела на себе си! Какво е това от тебе, като че си човек убила.

Мичето леденееше.

– Другият уби пристава, другият!...

Бедната Карабелева, може и да се побърка! Да, нейното е страшно: по-добре да са я убили...

– Че какво се е случило, другарко? Хм, вързали те злодеи и се гаврили. Плюй, и толкоз, хе!

Мичето впи шепи в пръстите на студентката, поотблъсна я и я гледаше с изцъклени очи. Беше побъркана, очевидно. Шепнеше нещо, но

не можеше да издаде глас. Студентката разбра: ново убийство е станало тази вечер.

– Убиха ли? – Успокой се, Карабелева... Пак ли убиха някога, а? Ох, успокой се. Много свят избиха те. А-а, кръволоци! Ела, легни, другарко.

Нека легне Карабелева. Да се успокои. Тя е измъчена – миличката. Но то ще мине. Дай боже да мине. Ех, погазиха я ония изверги, ограбиха я и я опозориха.

Пръстите на Мичето останаха впити в шепичките на студентката, тази не можете да ги освободи и почна да вика: Мичето се надигна страшна и с всичка сила блъсна пак глава о стената.

Нима тя не знае, че е погазена и опозорена!

.....
Глухо е в подземие. Глухо и мъртво. Като в гроб. И странно звучи гласът на студентката: говори сякаш изпод земята.

И Мичето съзнава, че наистина може да се побърка. Но нима е по-добре, като е в ума си. Другото е по-страшно! Ако и Сашко не й повярва, ако и той се отвърне от нея...

Но не! Сашко никога – никога Сашко Карабельов не ще се отвърне от своята – от своята родна сестра – от своята едничка родна сестра, която – която го обича – която обича само – само него в света – само него и никой друг!...

– Мале ма, мамичко!

Мичето се захлупи на очи.

– Така, другарко, поплачи си, тихичко, оттуши се. Сега спасението ни е само в поройните сълзи, Карабелева!

...Тя не е права. Студентката не е права. Мичето не може да се спаси нито със сълзи, нито с писъци, нито със самата си смърт.

Никой и нищо вече не може да спаси Мичето.

Един само той, родният, милият... А-а!

– Карабелева, другарко, моля ти се!

Мичето се надигаше – пламнала, възторжена: ще кресне на целия свят, че никога Сашко Карабельов – той един никога.

– Брат ми никога няма да се отвърне от мене! Цял свят да ме охули, той един няма да се отвърне от мен! Ни-ко-га-а!

Студентката хлъцна.

– Но, другарко, никой не се е отвърнал от теб. Нали затова те спасиха ма? Цял народ е с тебе, Карабелева!

Мичето я загледа широко опулена. Но стоеше зад нея Иско със своите кротки, със своите тъжно сини очи. Златистите му къдри пламтяха. Мичето го виждаше ясно. И се разтрепера: протегна ръце. О, той й е всичко! Тя го обича като слънцето, като луната, като целия свят. Само него обича тя. Ах, обича го, обича го по-страшно от смърт!...

– Обичам го ма – обичам го, стара майко – като бог го обичам ма-а!

– Обичай го, другарко! Нали затова те спаси той?

– Страшно-о!

Студентката държеше яко ръцете на Мичето, но това не помогна. Тази се дърпаше и изкрещя:

– Махнете я, махнете я от очите ми-и!

Капанката обаче не се махаше от очите й – старата обушарка: пляскаше бедра и реवेशе:

– Дю-ю, кучка! Ние махленски ще те разкъсаме, мръсница поразна! Да лягаш с убийцата на брата си – у-у, поганка чумясала!

.....

Лежи Мичето възник на козяка, цепи я глава, а едната й нога е отпаднала на пода. Нека да правят с нея каквото щат. Нека цял свят прави с нея каквото ще.

Студентката прибра отпадналата й нога.

– Боже мой, боже мой!

– Но няма защо да се вълнуваш вече ма, другарко, ти си спасена. Ето, огледай се: ние сме в такова скривалище, че и дяволът не може ни откри.

Мичето се оглеждаше. Студентката й стискаше ръцете.

– Земи се в шепа, другарко. Потърси волята си. Ние трябва да бъдем борци, Карабелева!

Хм, борци... не иска Мичето да бъде борец. Пък и – нищо й не е ней. Ще й мине. Марга я полъга тази вечер: каза й, че Сашко я чакал във.

Студентката я галеше:

– Отпусни се, другарко. Съвсем се отпусни. Така. Гледай да запиш. Ще трябва да посъбереш сили. Карабелева: път ти предстои.

Мичето се отпуснаше. То Марга я полъга тази вечер, разбира се... Но няма къде тя да върви.

– Тя ме заблуди – Марга. И не се маха отпреде ми – милият, милият! Все го гледа – жив!

– Кой ма! Кой, другарко?

Мичето залута печален поглед ѝ го спря на студентката.

– Брат ми – закланият гледам го – жи-ив!

Студентката изпищя:

– Мълчи-и ма!

А-а! С коя не е така... Стоят мъртвите живи – ден и нош, винаги... живи пред очите ми!

– Избиха ги, другарко! Звярове, звярове! Ограбиха живота! И пусто е сега, мъртво-о!

.....
Ех, вий, бели, бели септемврийски нощи.

Мичето беше мълчала дни и нощи, страшни дни и нощи – мръсни, гнусни.

И сега проговори. Развързаха се възлите в душата ѝ.

А малката студентка се беше захлупила на очи и плачеше. Но Мичето искаше да я чуят. Да я чуят всички. Да.

– Който е познал позора, който е изпитал мръсотата, нека чуе: те са над всичко в света!

Позорът и мръсотата са над самата вселена. О, те затъмняват месечината и минават зад слънцето.

– А-а! Но аз съм вече на чисто със света! Съвсем на чисто, съвсем!

Мичето е умила ръцете си. И не се бои вече от нищо. От нищо!

– Аз мога вече, сестро, да тръгна сега съвсем гола! Срещу всички! Сред бял ден и срещу всички – гола!

...Бедната! Бедничката! Миличката! Да, тя не е издържала тежкия си жребий. Студентката – все още разплакана – мокреше със сълзите си пухкавите ръце на Мичето. И тя се смълча. А после грабна главичката на студентката, притисна я о голото си рамо и се разтрепера като лист:

– Не ти запомних името. – Нищо. – Но да знаеш, с мен е свършено: те тази вечер убиха пристава.

– Е, убили, какво! Толкова свят се изби. – Студентката не проумяваше.

– В нашия двор – задния – в овощака – когато бяхме. – Убиха го.

– Кого ма!

– Пристава.

– Пристава? Кой? Защо?

– Когато бяхаме. Убиха го. Иско и другият: те го убиха!

– Истина ли? Оня, високия пристав, който беше пожарникар преди? Него ли?

Мичето поклати глава. И в погледа на очите ѝ замря стъкления ужас на убийца.

Студентката плесна с ръце.

– Браво!

И заходи със ситни стъпки.

– Така на тези кръволоци, та-ка-а! А-а ще ги избием до един, до един!

Те ще избият до един всичките кръволоци. Какво не извършиха те, какво само не извършиха! Ще видят сега.

Мичето склочи ръце под главата си. Гласът на студентката се отекваше глух в сводестото подземие.

То трябва да е турска баня – това подземие. Или може би е останка от римски катакомби. Все едно, разбира се. А сводът е рухнал някога... И е закърмен с препречени греди... отрупани с камъни и с пръст... Да... И може пак да рухне... Дано...

Погледът на Мичето блуждаеше по огънатите над главата ѝ черни греди. И престана да ги вижда. То натам беше изкривената крушка в техния овощак... и приставът... стои с дигнати нагоре ръце – висок, страшен...

– У-у, страшен, у-у!

Студентката се опомни. И застиска пак ръцете на Мичето. Тя да нехае, нищо, че са убили пристава, ще трябва още много, много да се убиват.

Мичето се обърна съвсем към стената.

– Но ние трябва да сме решени на смърт, другарко Карабелева! Така и само така ние ще се покажем достойни за нашите свещени жертви.

Мичето откри лицето си. Тя е решена на смърт. Само да я изведат еднъж оттук, от тоя страшен гроб, да я изведат по-скоро.

– Кога ще дойдат те?

– Кои, другарко?

– Искони.

– Но те се изтеглиха, Карабелева. Веднага напуснаха града. Може ли иначе?

Бузите на Мичето побеляха.

– Иско – Иско няма ли да дойде?

– Но как, другарко? Как може той вече да се мерне в града?

Студентката повеселя. Е, весело е да се гледа влюбен човек! Мичето ѝ обърна мъничката глава и я питаше шепном, като дете майка си: няма ли тя вече да види Иско? Никак ли няма да го види? Никога ли?

Глупавка!...

– Но нали те ще те отведат в София ма – х-ха! В София ще те доведат, Карабелева, при мен. И ще те наредя за там. Там всичко може, другарко: цяла София е с нас!

„В София!“

Мичето потрепера и отпадна като опомнена след кошмарен сън. В София! Да, в София...

В София Мичето има леля и братовчедки.

„В София! Истина!“

И ако Иско не й прости...

Той няма да й прости, разбира се!

И с право: свършено е вече между него и нея.

По-добре е даже никак вече да го не среща Мичето. И него, и другия – дългокосия.

Той също не й продума нищо тази вечер. Човек уби за нея и пак нито я погледна, нито й продума...

Мичето даже не знае името му.

Все едно. Нека никой вече да не продумва на Мичето. Никой в света. Кой би могъл да знае какво е тя преживяла? Никой. Но Мичето ще разкаже на леля си – там, в София. Всичко ще й разкаже. И само на нея, само на нея.

– Другият... кой беше?

– За кого мислиш, Карабелева?

– Другият – с Иско?

Студентката сви рамене.

– Той не е от нашите, другарко. Но няма какво, нали помагат сега.

Разбира се. Мичето обърна лице към стената. И тя вече не е от техните. Така е, разбира се. Нищо. Затова може би Иско не й продума тази вечер. Да, навярно.

„А не знае – и не помисля – Иско, – че всичко стана само за него!“

...Те се нахвърлиха на нея – и кривоокият, и полковникът, и всички, – нахвърлиха се само защото тя е залюбила евреин.

– А-а! Но него съм аз залюбила! И ще го любя! Само него и до гроб!

– Какво, другарко?

Мичето се облакът на козяка. Гледаше съсредоточено. Беше спокойна.

– Онези се нахвърлиха на мен, другарко, само защото бях залюбила евреин. Тази е истината. Казвах ми го в очите. Мразеха ме – искаха

даже да ме убият. И затова се погавриха.

Студентката се намръщи. Какво общо имат религиозните различия – и расовите – и любов някаква – с развилите се събития?

– Не, другарко Карабелева, не! Днешните злодейства и ужасите, и всичко – имат чисто класов характер.

Мъничката глава с подрязаните коси се тресеше като на жрица.

– Твоите осквернители, другарко, са се нахвърлили на теб, първо, защото си сестра на незаменимия работнически трибун Сашко Карабелев. Второ – защото си богата. И – трето – защото си хубава, да!

Мичето замижа. И потекоха ѝ сълзи. Нима тя отричаше всичко това... макар че полковникът се закле даже пред кметшата... закле се най-кръвнишки, че ще заколи Иска... „нейния евреин“... пред самите ѝ очи ще го заколи, ако тя и не склони да иде под венчило с кривоокия.

„Боже мой, боже мой!“

А студентката ситнеше по разровения под на скривалището и от време на време пак потрисаше главичка като жрица. Икономическия принцип, материализма, ето ключа на всичко! Експроприация, потисничество на работните маси, кръвопускане, да!

– Това е капитализмът, другарко! Кървав е произходът му – грабежи и убийства: – кървав ще бъде и краят му – катакомби от човешки кости!

...Така е, разбира се: нима Мичето не знае всичко това. Пък и – нали и го казваха направо в очите: да се венчее за кривоокия, да му роди дете, а после нека го напусне, ако ще...

– Те ми го казваха в очите... Така ме придумваше и кметшата: да се венчее, да му родя дете, за да осигури наследството, а после...

Студентката се сви и наежи като котка. Нима и кметшата – пфу!

– Председателка на женското дружество уж, еманципаторка, ха-ха-ха!

Мичето си потърка челото. Какво важеше кметшата. Сводница, какво друго. Она беше страшен, полковникът. Зъл и студен – ввв!

– Впиха се в мен като вампири.

Мичето избели очи.

– Вампири, същи вампири. „Ще те заколим“, викаха. И биха го направили. Щяха. Биха дочакали да им родя дете и биха ме заклали от страх да не избягам... и да не разкрия всичко. Ха-хо-о-о!

Студентката се встрещи. Мичето се провикна болно, разсмя се и се разрида. Едната ѝ нога пак се отплесна от козяка. Устните ѝ пребеляха. И ловеше въздуха с шепите си. Ноктите ѝ се впиваха в дланите.

– Дете искаше. Напиваше ме и дете искаше. Забиваше ножа до главата ми и ме караше да пия – дете искаше – ха-хо-о!

Ех, страшни нощи, бели и страшни септемврийски нощи!

Лежи възник, хубава като богиня, Мичето Карабельова, сестрата на Сашко Карабельов, убития вожд на хиляден народ.

Лежи разкрячена, удавена в мръсотата и срам, в страшна мръсотата и срам.

Пфу!

Студентката метна назад подстриганите си коси и изви писък като усукана с камшик.

8.

Далеч в нощта – незнайно далеч и незнайно къде – тракаше картечница.

– Чия ли е?...

Стреляха небето огнени стълпове и биеха камбани, ечаха пожарни-карски тръби...

А по изби и скривалища, по плевни и из обори туптяха задавени гърди – туптяха в ритъма на далечната картечница...

Да, селата са въстнали – непременно...

– А, звярове, настъпи и вашият край!

Ех, ранни възторзи, които понякога разчорлят и побелели бради. Не, хората просто не се отчайват. Особено жените. Впрочем, женски гробища няма...

Наковица, кметшата, не можеше да разбере – просто не можеше, даже никак не можеше! – ето това: в какви времена живеем ние днес?

Тя лежеше на тясно канапе, превита надве; слушаше тежките стъпки на часовая пред вратата; гледаше широкия гръб на съпруга си и хапеше устни.

– А-а, господи! Но в какви времена живеем ние днес!

Тя се чувствуваше изхвърлена на улицата и даже сритана... То не можеше наистина да няма арестувания; кой ще отрече това? Но да се арестува кметът, да се арестува кметицата, кметшата на града! Не, наистина в какви времена живеем ние днес, а!

Бай Нако пухтеше:

– Дете ставаш, Софке, дете ставаш – пфе! Ум ще търсиш у военен – и човещина – пфе!

Работата им – на военните – е все със селските момчетии – цял живот; да ги муштруват, да им разбиват зъбите. И винаги са на открито, под слънце... Как да не им се изпържат мозъците? Вари ги, печи ги, все си са това!

– На офицера, Софке, дай му махмузи, качи го на кон и го пусни да коли: това!

Бай Нако се задъхваше от обида и гняв. Но Софка не чуваше: слушала му е партизанщините цял живот. Тя се разправяше в душата си с околийския началник, с кривоокия. Да се усъмни той в нея, даже в нея!

„Луд, съвсем луд!“

Инак беше обяснимо, то се знае: да му избегне Мичето... Мичето да му откраднат... Мичето Карабельова... след венчилото да му я откраднат...

„А-а!“

Не, Софка разбираше какво можеше да става в душата на кривоокия дявол сега. Да му отнемат Ми-че-то! Че то жена като нея се среща само в султанските хареми. За такава жена един мъж, който е мъж, може да запали света от четирите страни!

Кметшата се унесе. Хм, Сотир, околийският началник, е смятал вече навярно, че е пречупил волята на Мичето... че я е смачкал в ръцете си, както трябва, ха-ха... Пък това... такова едно нещо... не всеки може да го разбере, не... Сотир е извивал врата на Мичето, за да я коли, та така й е разкъсвал дрехите... Не, то е нещо такова, такова... И не всеки може да го разбере... А Наковица разбираше това. Даже й се услаждаше то... И чувствуваше снизхождение към кривоокия.

Той, Сотир Иванов, стоеше обаче във въображението и страшен – избелено криво око.

„У-у, такъв ще да е той, когато коли ония.“

Да. И такъв ще да е бил той, когато е хванал слугинята Марга, та тя му е изповядала всичко.

„Мръсна слугиня! Мен да намеси тя, мен!“

Да намесят нея, кметшата, в убийството на полицейския пристав!

Побиха я тръпки. У-у! Не, Наковица почваше вече да разбира какво нещо е то да ви грабнат посред нощ, да ви хвърлят в камион и хайде към Марица...

„У-у, маминке!“

...И как е можал да повярва той, кривоокият, на една слугиня, как е можал! Пфу! Мазник, просто мазник! Да му е правила Наковица толкова добрини, да се е излъгала за него, а той... той да я скара с полковник Гнойнишки!

„С Димо да ме скара, с Димо... господи!“

Че между нея и полковника вече е свършено – свършено е: и дума да не става! След всичко това сега тя не ще иска да го види и на смъртния си час. Не, по-скоро ще се помири с кривоокия, отколкото с него. Разбира се, Сотир, началникът, е такъв-онакъв, но все пак ще вземе от дума. Той одева е бил в умопомрачение, просто в умопомрачение. Да! Хм, да му избегне. Мичето – ха-ха-ха!... Мичето, която той е обливал – голичка – с шампанско, ха-ха-ха!

Залюляха се месата на охранената яловка. Бай Нако се сепна: хайде

сега и истерика, пфе!

– Софке, засрами се, на теб казвам, стига! Помисли най-последно къде сме и какво става с нас, пфе!

Софка се съвладя: изхлипваше само. Но болният смях играеше още по лицето ѝ. Пред замижалите и очи стоеше Мичето – обливана голичка – с шампанско...

Какво не са правили и те – Софка и полковникът – из турските къщи – по цели часове, когато – когато Нако ходеше по избори...

„А-а! И ей го сега, каква я завърши с нас! Господи-и!“

Нако стоеше строго до възглавието ѝ. И се сложи най-последно на стол. Може би той трябваше още с някоя думица да затисне истериката на жена си. Но не намери такава думица. При туй и погледът му се беше заковал о върха на чепиците и не можеше да го откъсне оттам. Тц, тц, това да дочака той, това от Димо, от полковник Гнойнишки!

„Не, Софка ще заболее, непременно ще заболее, само да видиш!“

И погледна съчувствено жена си. Домиля му тя. Той си я обичаше – Нако. Е, то и всяка жена не е за изтърване, разбира се, но собствената е друго: в края на краищата тя си е все пак своя...

– Не струва, Софке, казвам ти. Хм, и ще плачеш – защо? Това е едно безобразие и нищо повече. Т-е-е ще арестуват нас, т-е-е – пфе! Бе да не съм аз тук лукова глава! Още утре ще телеграфирам, където трябва!

Софка се обърна – на канапето – с дебелините си навън. Тя почваше да схваща – след плача си, – че е оглупяла. Димо да я изостави? Нея да изостави – Димчо, нейният Димчо!

„О, боже!“

То тяхното се почна фатално, просто фатално. Да. Избра се Нако депутат и се възгордя: не иска да води и нея в София. Така ли? Добре. Софка престана да яде. Ха де!

И Нако отстъпи, какви ще ги бърка, ха-ха.

А после, още с пристигането в София, първият, когото срещнаха по стълбите на хотела, той! Дребничко, стегнато, а сочно, сочно – просто кебапче, същинско кебапче, току-що снето от скарата кебапче – ха-ха!

Софка се извърна на гръб върху канапето. Димо ли да се откаже от нея?! Да го не вярваш.

„Ерген ще си умре той, ерген!“

Сприхав си е – Димо. И опак на служба. Само това, и нищо друго. Надул го е одева кривоокият дявол и той пр-р-р, като кибритена клечка, ха-ха.

Пък и другото... Мда... Не е то малко, не е: избиха толкова свят. И

как ще излязат наглава, само един бог знае...

Мда... А инак – ще му мине на Димо.

И сам ще ѝ дойде той, на крака ще ѝ дойде... Ще отстрани Нака и ще дойде... Друго е жена, друго – любовница... Че то Димо – за нея – се отказа даже от София! „Не ща им Софията – викаше, – искам си Софка – ха-ха!“

През войните пък – ха-ха! Струпаха му се сума ти следствени дела – все за подаръците, които изпращаше от бойното поле – килими, огледала, картини.

„Мой си е той! И аз му съм всичко, а-аз!“

.....
Бай Нако се разтревожи. Картечницата, която тракаше далеч някъде, почна да се слуша по-близо.

„Селяните са, идат!“

И потри ръце. Пък нямаше защо: дойдат ли селяните, тя се свърши...

„Капут е и с нас, и с партиите ни!“

То с партиите и без това е капут, разбира се: не щат да се слоят; шефовете са недостойни.

И ще си разиграват коня офицерята, здраве му кажи.

„Към провала вървим, катастрофа ни предстои, катастрофа!“

Не-съм-не-но! Да ти управляват военни държавата, че да цъфнеш. Ей ти Гнойнишки; през ден е на трапезата ти, толкова клюки по Софка, за него, а виж го сега.

„Ни се водят, ни се карат!“

И всичкото зло е от тях. Катастрофите – една след руга – само от тях! Че какво беше то, когато в края на краищата германците докараха своите вагони банкноти. Хи, невидяло се! Плюха на ръцете си и самите генерали! Бре тренове с тютюни, тренове с афиони, тренове със сол, със захар, със сапун. – Сред бял ден – тю! Разбра ги цял свят!

„Че тъй ли става то хей, тонковци!“

Не, това си е: военните ги не бива, просто ги не бива. Току потръгнало е сега тъй. И така ще върви. Пък дано ни господ изкара на добър край.

Бай Нако заходи със ситни стъпки край стената. И потри ръце. Лошо-добро, а все пак дано смогнат – ония в София – с войската да превият врата на селяните... Само да се успее-е-ех! На бай Нако му стига – в това разбъркано време да – да покметува само годинка още, една

годинка, не повече. Най-сериозно: една годинка! Цигларницата да си уреди преди всичко. И другото, разбира се – всичко друго.

...Някой откряна вратата. И бай Нако пребледня. Но надникна Дечко – помощник-кметът.

– Тука ли сте, г-н кмете? – Ах, извинете, г-жо.

Кметшата отскочи от канапето. Бай Нако стоеше все още смутен. Помощник-кметът Дечко не беше между сватбарите тази вечер: човекът не е на чисто с военните: Прочее, какво търсеше той сега тук?

– Какво има, Дечко, а? – забърза бай Нако навън.

И схвана: друг вятър е подухнал! Дигнат беше часовият от вратата. Хм, да не е натясно градът?

– А, Дечко? Е?

– Нищо, г-н кмете: вика ви г-н полковникът.

– Полковникът ли? Хм, е? А картеницата – тая натам, дето пере? Тя чия е, а?

– Тя е нищо. Само за кураж. И да посплаши.

Помощникът сниши глас: и четата още не била догонена; нямало за всеки случай още сведения.

Бай Нако разпери ръце значи, и чета?

Да, излязла е от града чета. Същата навярно, която е отвлякла Мичето. Но тя, Мичето, не била вече с нея, скрили са я навярно по махали-те някъде. Един четник се е изтървал от яра из лозята, строшил си и два-та крака, та него заловили и той разкрил всичко.

– Та, значи, Карабелевата не била с тях, а! Хм, чудно!

Помощникът Дечко се усмихваше неспокойно. Не е чудно, разбира се, че четата не е повела и Карабелевата към Балкана: къде с жена! Укрили са я някъде в града. Лошото е, че кривоокият, околийският началник, пак се е разбеснял; заканвал се открито деца в майки да разплаче.

Кмет и помощник се спогледаха изпод вежди: изпитват се. После загледаха настрани. Бай Нако протри ръце:

– Тя ще се разбере до утре. Е, къде е полковникът?

– Долу, г-н кмете, при нас.

– Долу?! Защо долу?

Сватбарите били още горе, полковникът не им разрешавал да се разотидат. И с право, разбира се: нека да не се разнесе още случката из града.

Потръгнаха. Но кметът се повърна, да успокой жена си.

– Комедия, Софке, не сме вече арестувани, пфе! Ха, успокой се. Иди, ако щеш, в сватбения салон; сватбарите са още там. Но стой си по-

добре тук. Мен Гнойнишки ме викал за нещо долу. Ще видя какво е и ще дойда да ти обадя. – Лежи си, пиле, лежи. И-их, каква си!

Търсеше да я целуне.

– Дай де! Сърдиш ли ми се?

Софка не се сърдеше, разбира се. Защо ще се сърди. То щом Димо вика Нака долу, минало му е, значи, и ще дойде. Веднага ще дойде.

Навън бай Нако срещна кривоокия – проточил шия като пиян. Младоженец и той – ха-ха!

„Панта с панта! На му сега булка!“

Сотир се захлупи върху кревата на Мичето. Никой да не е видял, никой да не е чул, никой да не е усетил!

„Мръсен свят, мръсен!“

И да няма кой да му помогне сега.

Сотир би крака целувал: нека му само намерят Мичето! Т.е. нека му помогнат да си я намери! Защо му е инак тя вече... След тоя срам и сама да му дойде Мичето, той я не ще... Не, стига му...

„Позор! Позор!“

Сотир натискаше лице о пуховите възглавници на Мичето. И би проплакал навярно. Но нещо подсече мъката му. То беше странно. Нещо такова се случва с човека само когато се дави. Сотир се е давил, та знаеше. Газеха Струма, водите го обърнаха и ето тогава се случи то с него: почувствува, че е разкървал майчината си гърда...

Глупости, разбира се. Де ще помни човек какво е вършил като кърмаче... После ще са разправяли това на Сотира. Навярно. Да, после, разбира се.

„Кучешки живот, кучешки!“

Всъщност, майка му не ще е имала мляко, как инак?

Малко ли гладуваха и после. Едно дете, което има какво да суче, не разкървавява гърдата на майка си... Да не се е пък родил Сотир изверг?

„Изверг, а? Е, нека! Какво?“

Кривото му око се избели. И ноктите му се впиха в дланите. Нека! Какво? Той и сега би изхапал момиченцето на перачката.

„Кучешка намяра, кучешка!“

Перачката прибираше стражари през нощите... Цялата уличка се дигна срещу нея...

Това е... Това беше...

– Децата правят, каквото виждат от възрастните! Да! Нека се знае това! – Сотир се дигна.

„А-а! Децата правят, Миче, каквото виждат от възрастните! И не са те родени изверги, не са-а-а!“

Не са, разбира се. – Сотир се излегна по гръб. – Може най-после и изверг да се е родил той. Нима се знае кой какъв се ражда. Нима може да се разбере кой запали Доксат? Палеха, грабежа, убиваха всички. Нали затова никого после не разстреляха. А то не беше право. Трябваше да разстрелват. И пръв трябваше да разстрелят него. Сотира. Да.

„Тря-ба-ше-е!“

Така! Нека го разстрелят и сега! Да го разстрелят! Той не ще се защити. Няма и зъб да обели, хе! В Сари Шабан остави Сотир цял чифлик с триста купи сено.

„Върнете ми чифлика! Върнете ми сеното! И аз ще ви плюя на всичко тук! Ха!“

...Празно и пусто беше в брачната стая: нямаше кой да върне на Сотир Иванов чифлика и сеното.

И гледаше го студено през прозорците бялата нощ.

Кучешки живот!

Сотир втикна ръце в джобове на панталоните си. Ще забегне и от тоя град, какво?

И изтръпна, кривото му око се заискри: дясната ръка зашари в джоба, звъннаха пендарите, той ги изтегли бавно, погледа ги и ги запрата до пода.

„Така!“

Защо му са те? Защо му е всичко друго сега!

„Мамо ма-а!“

Снажният човек се сви – сниши се като сираче. И прегърна кревата на Мичето. А след малко зариде. Да, плачеше задавен, с прехрипнал глас, като отчаяно дете. И плачеше за Мичето, разбира се. Нали човек си не знае сърцето. Не, никой не познава своето сърце!

9.

Глухо е у Карабелъови – глухо и зловещо. Шепнат из коридорите грозни сенки – сноват и изчезват: все дебели лица на млади житари, винари, лихвари. Само старшите стражари стоят тъмни от двете страни на тъмна врата. Вътре се чуе звън и глух говор. Старшите се понавеждат към ключалката.

– По най-положителни сведения, господа, опасното еврейче Иско не е напуснало града...

...Не е го напуснало, разбира се, щом и Карабелъовата е още в града – хи-хи! – Старшите се навеждаха до ключалката...

...Около дълга маса стояха сдървени лица. В ъгъла на стаята алков закриваше креват. Председателят често звънеше. И стана.

– Имам думата, господа. Държа да забележа: не може да се говори без разрешение. И настоявам да се повика немедленно околийският началник. Защото моментът е съблимен и може да се каем в последствие. – Има думата г-н полковник Гнойнишки.

Старшите стражари отвън дишаха вече в самата ключалка.

Дребничкият полковник повиши глас:

– Аз разбирам, господа, вашия председател, запасния майор г-н Кандилев Добри, юрист. Но без сарказми; да, без сарказми. Ще ме разберете впоследствие. – А засега – признавам: околийският началник ще отговаря. Защото ако миналата седмица той не беше – по известните причини – снизходителен към опасното еврейче Иско, – ние не щяхме да имаме в последствие това днес.

Старшите стражари отвън се стъписаха: вратата се откряна и издаде глава кметът, бай Нако:

– Хайде там, пред входа! И никои да не припарва из коридорите.

...Вътре онемяха По устните на председателя, г-н запасния майор Кандилев Добри, юрист, заигра пеница.

– Известните причини, господа, за които наемква полковник Гнойнишки, за мен тук, на това място, са неизвестни. При това уважаемият г-н полковник Гнойнишки ще се съгласи, вярвам, че началникът на гарнизона не бива да се идентифицира с шефа на полицията, защото помислете какво може да излезе в последствие. Трябва, господа, да се пази моралният престиж на армията, за да не се каем в последствие.

...Позицията на председателя беше силна, разбира се, особено по

своята си справедливост. И полковник Гнойнишки не можеше да не обясни, че ако той, като началник на гарнизона, както ако и г-н Ячо Дундов, като представител на паркета, правеха чест на събраните сега тук, това предстоеше да се оцени в последствие. Защото при събития тъй исторически, тъй решителни, тъй съдбоносни, като настъпилите през тази нощ – при такива едни събития не трябва ли всеки, а също и началник гарнизона, а също и г-н прокурорът – не трябва ли и те да кажат своята си авторитетна дума пред езекутивата на съзнателното гражданство, на верноподаното към короната и армията гражданство?

Полковникът повиши пак глас:

– Да, господа, моментът е съблимен. Одръзостиха се – тази нощ – и посегнаха впоследствие – родоотстъпниците – върху законно установените власти. Така ли е? Добре! Какво в последствие? Просто да ги довършим! Нищо повече! Прочее, към дело: смело и непоколебимо! Да ги довършим до крррааак, гос-по-да-а!

...Лицата бледнееха. Прочете се списъкът. Всеки ближеше засъхналите си устни.

Бай Нако броеше: свиваше пръст след пръст. А тъй като пръстите му не достигнаха, той повтори...

Полковник Гнойнишки простря покровителствено ръка:

– Господа, не се съмнявам, че всеки от вас е готов да отстой твърдо, с желязна воля, за свещеното дело на армията. Но ще си позволя да ви пришепна и друго: не забравяйте, в игра са днес не само интересите на България, не! В игра са днес и вашите, глави, господа! Толкоз... Умно-му мало довяет...

Ресните на всички очи пъпреха. Полковникът си наложи фуражката.

– Но, господа, аз не искам да ви влияя, нямам право, армията е неутрална. Прочее...

И изкозирува към всички с войнишки полукръг.

...Излезе и бай Ячо. А последва ги и кметът. Бързаше и се посви:

– Извини, Гнойнишки, но – недоразумението с жена ми? Питам само...

Гнойнишки се изпъчи:

– Най-напред, Нако, тази работа сега. Хайде! И никакво кълчене, разбираш ли?

– Е, да, е да. Но – жена ми?

Ячо си пипна очилата. Май с Нако ще се спазарява сякаш... Кметът запъпра дебелите си ръце.

– Но, моля ви се, зема се – публично – жена ми под стража, а после стражата се дига: как трябва да се разбере това?

Как трябвало да се разбере! Полковникът засука мустак.

– Какво има да се разбира бе, Нако: срещата на г-жа Софка със слугинята Марга е просто фатална.

Че тази среща беше фатална – за това нямаше какво да се говори.

– Но, Димо, ако Карабелица не беше починала – и то нечаяно, тъкмо сред сватбеното веселие, – нали? – слугинята Марга нямаше да възлезе горе и Мичето нямаше да слезе долу и, значи, Софка нямаше да я придружи, та прочее...

Гнойнишки махна ръка.

– Стига, Нако. Не е ли и тя там – слугинята Марга?

Там беше тя, разбира се – при навързаните в овощака. Бай Нако протри шепа.

– Е?

И Гнойнишки отсече с полегата длан въздуха:

– И нея – фюйт!

Това беше ясно.

– Разбирам бе, Димо, но...

– Ни-как-во но!

Гнойнишки отсече пак въздуха с полегата длан.

– Всичките – фюйт! Толкоз! Хайде!

Нако разбра. И загали лакътя на полковника.

– Добре бе, брате, за това не споря, то се разбра. Но трябва да сме на чисто, Димо, за Софка, казвам: човек се уби тук, пристав се уби! Не е шега, Гнойнишки! аз настоявам предварително на очна ставка със слугинята Марга. Това е абсолютно необходимо.

Полковникът загледа Яча и тоя се разсмя.

– Тю-ю бе, Нако, и-и-и холан!

Кметът недоумяваше. Трябва да се тури край на скандала със Софка, как инак! Но лицето на Гнойнишки позеленя: очите му се заискриха. Ей че тъпак – Нако! А окръжен управител е бил до вчера – пфу!

– Няма вече следствия бе, човек, няма очни ставки и так далше. Чека – туйто!

Бай Нако изви ръце на хълбок и широко се ухили:

– А с жена ми?

– Нейната е лесна. аз отивам при нея.

Разискванията бяха почнали. Думата имаше помощник-кметът

Дечко. Бай Нако седна до него.

– Дръж, Дечко!

И ораторът повиши глас. – Да, в живота на поколенията има съкровени минути, пред които трябва да се благовее. И не бива никога да се губи вяра в племето, в народа. Защото историята не е открила до днес друг граждански олтар.

– Понятието народ, господа, не е фикция; планините, горите и полетата са мъртви без хора. Разбира се, не е фикция и идеалът за обществена дисциплина. Девизът един за всички и всички за един.

Бай Нако беше зяпнал от удоволствие. И извика:

– Карай, Дечко!

А после хвърли на цялата маса:

– Какъв талант ще излезе от него, стига да се отърси от своя Маркс!

Дечко – висок, мургав, с големи черни очи и с дебели сплеснати устни – се ухили и сви рамене:

– Благодаря за благопожеланията, г-н кмете. – Та, г-да, девизът един за всички и всички за един е върховно начало за всяка здрава, ценна и жизнеспособна общественост. Обаче не бива да забравяме, че този девиз, този свещен девиз не изключва противоречията и борбите между разните слоеве и класи.

Аха... председателят позвъни:

– На предмета, моля.

– Именно, г-н председателю. Партиите, идейните течения, даже гражданските войни са последствия, а не причини; те се коренят в съзнателното и несъзнателно стремление у всички нас към изглаждане на противоречивите класови интереси в името на идеална обществена дисциплина. И е време в такъв сублимен момент като преживявания сега да ми се позволи известна откровеност. Убивахме, г-да, противниците си преди седмица, готвиме се да ги избиваме и сега, а ще трябва може би да разстрелваме и след седмица. Но докога?

Стаята онемя: очите на всички се скриха под сключените вежди. Само кметът, бай Нако, сви език на фунийка:

– Дечко бе, старшите стражари аз отпъдих на двора.

– Не ви разбирам, г-н кмете.

– В коридора не може да припари никой, казвам. Прочее, няма кой да те чуе.

– Толкоз по-добре, г-н кмете: слушате ме, значи, само вие и мога да бъда съвсем откровен. Време е да се опомним. Днес ние пишем история, която утре ще четат децата ни. И не бива те да се гнусят от бащите си,

нали?

Председателят мигаше с ръка върху звънеца. Висок, плещест, с дълго лице, той слушаше опулен и, види се, недоразбираше. Ораторът посрещна опуления му поглед и попримижа.

– Г-н председателю, г-да, моля малко снизхождение. Хора ще избираме тук, синове на нашата страна и равноправни с нас граждани, съвсем равноправии. Прочее, да бъдем на чисто. Аз не трепвам от това, че ще трябва да загинат още 300–400 или най-много 1000 човеци...

– Браво, Дечко, карай!

Бай Нако протриваше възхитено ръце. Карай! И Дечко повиши тон:

– Ако е нужно, даже и собственоръчно бих екзекутирал, г-да. Но не бива да се заслепяваме, а-а! Ний всички – с децата и с жените си, – всички все тук ще живеем в тази страна, сред този народ, да? Не можем се пресели на месечината, г-да, не можем избяга – поне всички, да!

– Я! – Председателят забрави звънеца и заблъска нозе.

– Кой ще бяга? Ние не сме дезертъори, другарю! Без обиди!

А зад алкова се извири с уста.

Главите около масата се свиха между раменете.

Ораторът пребледня.

Председателят се обърна към алкова:

– Без интервенции, г-н поручик.

А после позвъни и попита през нос:

– Иска ли някой думата?

Дечко разпери ръце:

– Но, г-н председателю...

– Без но.

– Позволете, не ви разбирам.

– Умря Марко, казвам.

Тя се разбра. Бай Нако застиска ръката на помощника си.

– Зарежи, Дечко, нали виждаш.

Но Дечко се наведе умолително до ухото му:

– Аз утре отчет ще давам пред избирателите си, г-н кмете... Аз съм представител на работническа партия, най-послед...

Да, това беше право. Бай Нако смигна на председателя. Нека се доизкаже помощник-кметът на града: нали това ще вършим сега!

И Дечко се поизкашля в шепа.

– Аз отбягвам, г-да, отбягвам и съзнателно ще отбягвам в тоя трагичен момент онова, което е в дъното на събитията днес: мизерията на работните маси, бедствията на бежанците, чудовищната скъпотия.

Ще отбягва уж, пък го казва! Бай Нако застиска пак ръката на оратора:

– Дечко бе, тази стока овехтя: харчеха я – школните дрипльовци – по всички панаири от четвърт век. Ораторът откри широко чело:

– Именно, г-н кмете! И трябва дважд по-внимателни да бъдем, щом народът е проагитиран от четвърт век насам.

А-а! Бай Нако плесна дебела длан по масата.

– Да живееш, Дечко! Ха добави сега: а кой го проагатира, а? Аз ли, или ти, а?

Сдървените лица около масата се оживиха. По челото на оратора лъсна пот.

Бай Нако тържествуваше:

– Виж какво ще ти кажа аз още, Дечко: в съседната стая има мъртвец, помина се Карабелица.

Дечко се забърка съвсем. И бай Нако сниши тон:

– Казвам, Дечко, и мъртвите имат уши: зарежи, стига!

Дечко ще зареже, то се знае. Но трябва да закръгли поне главната си мисъл.

Председателят позвъни:

– Никакви мисли! На бойна линия трябва да се действа – фертик!

Пламна мургавото лице на снажния помощник-кмет. Ще им каже той – ей сега ще им каже – че са на бойна линия, но срещу собствения си народ, да!

Алковът в ъгъла на стаята обаче се шумно разкри. Върху креват в ослепително бельо лежеше възник мъж с лице под широкопола сива шапка. И единът му крак откриваше към оратора дебела подметка.

По сдървените около масата лица бликна уплахата на овни в кланица.

Бай Нако се извърна настрани. Устните му мърдаха. Той беше възмутен. И с право: на тоя креват можеше да се положи утре мъртвата Карабелица. А тоя сега се е метнал на него с чепиците си. Просто безобразие и нищо повече, пфе!

Само ораторът не се обърна: лицето му гореше.

– Господа, не може да не се обмисля, щом се решава съдбата на 17 човешки същества.

Председателят позвъни:

– Няамате думата. Ние сме в акция. И ще обмисляме впоследствие.

Дечко, все още горещ, сви рамене.

– При тези условия, г-н председателю, аз се виждам принуден да

напусна екзекутивата.

Бай Нако подскочи. „Хм, това момче си търси белята!“

– Слушай бе, Дечко, ние сега писаната ли прилагаме, или неписаната?

Дечко пъпреше ресни. Бай Нако го дръпна при себе си.

– Седни де, седни. Питам те: глупавите ли вразумяваме ние сега, или бесните усмиряваме?

Дечко седна. – Бесните усмиряват, то се знае: нали затова е и Дечко тук!

Бай Нако повеселя:

– Тъй речи, другарю. Така, момчето ми. Фиш! Фиш! Кажи рибе, па да те разбере цел свет. Значи, ние не съдим, а наказваме, така ли е? Е добре, за какво може да спорим?! Пет ли да са, десет ли, или двайсет – за какво друго, а? Добре, ако има разногласие, ще гласуваме и – свършено!

Но подът се раздруса – председателят буйно тупна с крак:

– Никакво гласуване, господа! Стига партизанство! Умря Марко.

Кметът отпусна ръце като ударен. Ха сега де!

– Но, г-н председателю...

– Никакво гласуване! Ще подпишем протокол и тол-коз. Гла-су-ване, хайде де-е-е!

Кметът се ухили до уши. И се заекна:

– Не по врат, а по шия.

– Как-как? – Председателят се надигна бавно. Повторете, г-н кмете!

Смееше ли бай Нако да повтори! Председателят, запасният майор Кандилев Добри, юрист, беше син-зелен я шепнеше:

– Господа, обиден съм и заявявам: или г-н кметът навън, или аз! Решението ми е категорично. Засега това, а другото впоследствие.

Ще излезе бай Нако, то се знае. Защо да не излезе. Но не е там работата, разбира се.

Всичкото това сега очевидно е едно недоразумение, само едно голо недоразумение.

– Аз казах, господа!

Бай Нако сви пак език на фунийка:

– Аз казах: не по врат, а по шия, защото ръка ли дигаш, или протокол подписваш, все е гласуване!

– Никакво гласуване!

Председателят трепереше:

– Повтарям, никакво гласуване!

– Добре бе, брате.

Бай Нако му протегна дебелите си ръце.

– Ето, аз съм напълно съгласен с вас, щом вий не сте съгласни с мен.

Помириха се. Бай Нако даже потупа противника си:

– Вие, г-н Кандилев, не сте правили политика и затова се обиждате от нищо.

Не беше, разбира се, нито място, нито време да се определя правил ли е някой политика, или не. Сега трябваше да се говори по същество...

Но по същество думата взе човекът със сивата широкопола шапка. Той дойде от кревата. Нисък, съвсем обръснат, с големи татарски скули. Хвърли на масата готов протокол.

– Подпишете, че да се свърши. Много я усукахте.

.....
Мякват се образи в замрялата стая и върху дългата маса падат имена, тежки като трупове: чете се протоколът.

Очите са свити, гласовете одрезгавели, устните треперят:

Градският кмет, бай Нако, стиска ръцете на помощника си и му шепне:

– Не ставай дете, Дечко, подписването на протокол е идеална форма на гласуване: съгласен си – подписваш; не си съгласен – мотивираш особено мнение. Така – и агнето здраво, и вълкът сит!

Шепне бай Нако, слуша четенето на протокола и храбро подхвърля:

– Аха, Дърленски, адвокатчето – пада му се; изучи го дядо владика, а той се дигна срещу черквата. По-нататък!

– Капановите ли? Хм, пияници! Но нищо: езичецът им жилва човека и в гроба. Карай!

– Марга, глупачката, хе-хе, надали е разбрала какво става. Ама нищо, да е разбрала! По-нататък.

.....
Възцари се тишина, онемя и бай Нако, около масата трепереха само пребелели устни.

Заходи перото...

И не хващаше мастило – перото...

Дечко, помощникът, отмести стопа си. И настръхна тишината. Чакаха зинали, слушаха. Но се понесе само шипене на пресипнал глас:

– Ни-нима вси-сичките бе, господа... вси-всичките се-се-се-

демнайсет?!)

Перото падна от нечия ръка. Не го пое вече никой. Председателят подкани:

– Продължавайте, господа!

Перото потръгна пак. Бай Нако, кметът, стискаше ръката на помощника си:

– Няма как, Дечко! Няма що, братче! Ще се избият... в България... както каза и ти... някакви 300–400 или най-много хиляда души... Е, няма да се свърши родът човешки!

Дечко избели очи. Не, той не е казал такова нещо! И облиза устни с език. Звяр е кметът! Свиня! Като че ли орехи брои! Бясна свиня!

– Мاستилото, господа... мастилото, моля!

Перото пак падна от нечии ръце. Пое го Дечко, помощникът.

Но се понесоха тежки стъпки, драена се кибрит до Дечка, запали се цигара и се осветиха две вълчи сиви очи под дълбоко прихлупена сива широкопола шапка.

Пресипналият глас на Дечко изшипя:

– Мастилницата, моля – самата мастилница: ще мотивирам особено мнение.

А-а, особено мнение! Председателят блъсна своя стол.

– Няма го майстора, другарю!

Той стана бавно – председателят. Заклучи вратата. Залепи гръб о нея. Вторачи стъклени очи в Дечка.

– Стои тук – другарят, слуша всичко; узнава всичко; съдействува на всичко, зема и заплата; и после – „аз бях на особено мнение“... На-а, особено мнение!

Е, тя се разбра...

10.

Бай Нако избърза – яви се в тъмния коридор. Озърна се като убийца, нозете му се прегънаха и кой знае защо, попипа си дебелините отзад. Пое после стълбите за горния етаж. И спря.

„Фашизъм, пфе! И добре, токо кам фашистите? Генерали без армия, пфе!“

И пое пак нагоре. – Да проагитират – фашистите – народа, да го доведат до увлечение, че тогава да развеят байрак. Да.

„А така ще изколят само младежта, и това си е. Просто ще се опозорим пред цял свят. Не, не, властта трябва да се поеме пак от партиите. Толкоз. Нищо повече.“

Горе той обърса студената пот от челото си и влезе при Софка. Тя беше с огледалце в ръка.

– Е, Софке, разследва ли те полковникът?

– Да, току-що.

Лицето на Софка гореше, тя беше изпотена, очевидно разследвали са я.

– Е?

– Глупости, Нако. Отиде сега Димо да ругае оногова, кривоокия.

Софка кривеше очи по огледалцето и съвсем обърна гръб на мъжа си. Бай Нако се нацупи: втикна ръце в джобовете на панталоните си и пусна корем напред – излезе.

Под балкона на предния Карабелъев двор гъмжеха жени. Бай Нако затипа на пръсти. Жените, дигнати из домовете си по бели фусты, белееха сега като видения в гробища.

„Какви времена доживяхме, тю-ю!“

Бай Нако се сви и затипа назад. Поспря пред стаята на жена си, но си представи мустачките на полковник Гнойнишки. И отмина.

– Самото да е, разбира се... Обърка се светът, и това си е... Баре да е революция, пък то... убиват – някои – пристава Миндилев, подкупват слугинята Марга, отвличат Мичето изпод венчило, подпалват пазаря... излиза и цяла чета из града... а после? Щуротия една и нищо повече! Няма да гръмне и къорав пищов, пфе!

„И те генерали без армия – хе-хе!“

М-да, фашизъм без фашисти, революция без революционери – пфе! Иди му хвани края! Самоизяждаме се, и толкоз!

Бай Нако беше свил пак устни на фунийка но изведнъж полузина ужасен: стрелна му съзнанието цифрата 17.

„У-у... толкова преди... и сега... толкоз...е, де ще я изкараме по тоя ред, а?

М-да, не вървим добре...Ще погнусим света. И току виж, заличили са ни от лицето на земята...просто тъй, като мръсно петно – хи-хи...Истина, само да видиш!“

Къс, дебел разкрачен, кметът бай Нако се проникваше от мислите си и в съзнанието му догаряше цифрата 17 – голяма, червена...

Но сепна се и забърза на пръсти – излезе в задното крило на коридора.

А тук клекна – сви се като пред изстрел. Долу някой изрева:

– Няма ли господ на небето, бе-ей!

Бялата нощ сливаше наведените дръвчета на овощака. И навързани-те едвам личаха – по двама на дънер, един зад друг, приведени, пъшкат като Сизифа.

Бай Нако не беше видял нищо. Но виждаше, свит на кълбо зад дъсчените перила. И трепереше цял. Ще се яви сега она със сивата шапка и...

– Не, тогава Нако ще избяга, то се знае. Той би избягал още сега. Но слушаше: те говореха – те долу... Това приковаваше бай Нака.

„А след малко... няма вече да говорят... никога!“

Пръстите на бай Нако заиграха... пръстите на ръцете му... с които току-що беше подписал долу протокола...

Не, той ще избяга! Но слушаше: те говореха – те долу...Цигарка искаше някой, цигарка.

А-а! Бай Нако си извади носната кърпичка...

„Нека им дадат пък... да им дадат за последно по една цигарка... какво има!“

И забърса кметът сълзите си.

Той имаше добро сърце – бай Нако!

В стаята на Мичето се сипеше глъч. Кумът, полковник Гнойнишки, хокаше кумеца си. Пфу, да плаче за една жена, за една мокра пола!

– Войвода си бил, Сотире, офицер си бил! Засрами се!

– Пък и жена като жена ли е най-после Мичето! Да се венчее – доброволно – с одного, пък да хукне с евреин, пфу!

– Плюй, ти казвам! Ха ставай! Стани де!

Сотир се остави да го дигне кумът му. Но се сложи пак на Мичевия

креват. И похлупи лице в шепите си.

М-да, все пак за окайване беше той. Полковник Гнойнишки разбираше това. Мичето беше жена – тука ли си! Парче и половина. Та че хвърква и наследството... Тю да се не видеше!

И заходи – полковникът – със ситни стъпки. Сучеше мустачките си, ще ги оскубе. Мичето трябва да се намери И ще се намери, то се знае. Заслужава това тоя кривок дявол.

– Сотире, стига! Ще я намеря, ти казвам! Давам ти честната си войнишка дума.

Сотир изхлипа и още по затисна лице о шепите си. А какъв храбрец беше той – тоя кривоок дявол! А-а, как летеше той с рогата си на Криволак!

Гнойнишки спря и опна гърди. Ех, дявол да го вземе, дявол да го вземе! Сражаваха се те – и той, и Сотир, и всички, – сражаваха се на изток и на запад, на север и на юг. – Дявол да го земе, дя-вол!

А сега тоя герой... тоя крилат храбрец... тоя беден Сотир... М-да-а, за някакви бакалски богатства тук – е-е-ех.

Нищо.

Нима трябва да благоденствуват само мародерите, които... които...

Нищо.

На Круша взводът на Сотир Иванов се стопи цял, самият той беше с пронизан врат...

И оцеля! Кривоок дявол, ха-ха!

Нищо.

М-да, такива подвизи, такива подвизи! Е-ех! Погребах се всички надежди, всички. Здраве му кажи. М-да.

Просто лягай и мри.

Гнойнишки тупна с крак и раздруса къщата.

– Сотире, ще те бия! Пфу, за една фуста! Казвам ти ще те бия – ставай!

Сотир изохка и се дигна. Нему не е му вече до фуста Жена като жена. Пък и – би видяла Мичето – намери ла си би тя господя – само да му се падне още еднъж в ръцете.

– Не е там работата, куме, а виж какво...

И зашепнаха.

.....

Бай Нако беше пропъльзъл на четири в коридора: сто ри му се, че долу се яви човекът със сивата широка шапка.

Турнал пръст на уста като дете, той ясно съзнаваше, че живее във времена като богомилските някога. Да, богомилските – от средните векове – и нищо повече! Тютю!

И зина: от спалнята на Мичето се понесоха кръсъци. Гнойнишки, полковникът, викаше с пълно гърло като на парад. Хм, сякаш нарочно. И не командува, а псува:

– Мерзавец! Ще заповядам да те разстрелят немедленно!

Не; какво значеше това? Комедия или трагедия, а? Бай Нако се стъписа – вратите на спалнята се открянаха – нарочно сякаш! Гнойнишки подаде рамо и крещеше:

– Престъпник сте вие! Опорочихте властта! Оскандалихте правителството!

И като изпружи шия навън, изрева:

– Под-по-ручик Ти-ихов!

Адютантът поникна като из пода – тънък, изтегнат, хубав.

– Подпоручик, земам под стража шефа на полицията. Той още не е уволнен от началството, това ще стане впоследствие. Прочее,верявам го вам.

И адютантът се закова пред вратата.

Бай Нако протри ръце. Не, даже игра да е това, пак е нещо. А може-ше и да не е игра. Човек за човека е вълк. Гнойнишки ще изяде кривоокия сега, за да измие себе си.

Сипнаха се любопитни от сватбения салон и от долния етаж. Помощник-кметът Дечко се залепи о бай Нанка. Хм, любопитен и той, хе-хе – минало му е!

Гнойнишки поговори насаме със запасния майор Кандилев, сви връчения му протокол и разля глас към всички:

– Не мога, господа, да ви поверя нищо от онова невероятно и скандалиозно, което... Впрочем, това вие ще узнаете впоследствие. А сега...

И направи знак да го последват.

Лицата пребеляха.

Коридорът се изпразни бавно.

– Адютантът – закован пред спалнята на Мичето – запали цигара. И не видя откъде поникна до него бай Нако. Той пристъпи с незапалена цигара, ръцете му трепереха. Адютантът попита:

– Всичките ли – навързаните в овощака – всичките ли, г-н кмете?

– Всичките. Тъй се реши.

Погледите им се посрещнаха през цигаревия дим.

Адютантът се заекна:

– Ч-ч-че не-не са ли и те българи, г-н кмете? Хубав е адютантът – дълголик, с тънки устни! Бай Нако се извърна. Гледай го какво пита, май с момче. Хм цъфна тя, щом са потресени вече и те.

Но зад бай Нако поникна още нечия сянка – също с незапалена цигара.

– Да запаля, бай Нако. Що не слезеш долу, а?

– Аха, Ячо. Ти що не слезеш, а?

– Може ли? Аз съм прокурор.

Но в предния двор запищяха жени. „Що ни биете бре хей!“ Хм, ясно е: ще ги карат да присъствуват. Кмет и прокурор отърчаха към предния балкон. В бялата нощ с очертаваха долу гърбове в куртки: въртяха бичове и женският вой се губеше към задния двор.

Бай Нако беше забил нокти в лакътя на Ячо и се повлече с него към задното антре.

Долу, пред овощака, лъщят ножовете на кордон войници. Жените изпълниха празното място пред тях.

И бялата нощ настръхна: войниците защракаха отворите на пушките си.

А-а!

Из навързаните се понесоха недомлъвки, после хълцукания. И някой страшно изрева:

– Ще ни убиват, бе-ей!

Но и веднага всичко онемя: из овощака се замярка сива широкопола шапка.

Старият обуцар Капанов изпружи шия към сина си зад себе:

– Съ-събчо, жа ни убиват: затова гонят жените към нас. Помни ми думата, жа си приказваме пак.

Събчо изхълца. И старият се сепна:

– Срамота, Събчо! Дръж се, сине, мъж си!

Но Събчо се тресеше цял зад гърба му. Е, не се лесно мре на младост. Пък и първа рожба чака Събчо. Поне да го оставеха да си я види, че тогава. Старият обуцар разбираше това. Кучета!

– Поеми хава, сине! Ей тъй!

И обуцарят пое шумно дъх. Но Събчо изхърка само задавено. Хм, ще умре, преди да го измушкат. Стария ритна заднем сина си.

– Поеми хава, ти казвам, псе. Хайде де-е, чудо щяло да бъде, че ще липсаме от света!

И Събчо се окопоти:

– Не-не ми се мре бе, та-та-тате!

– Бе беки мене ми се ме-ме-мре. Ама умирали са то-толкова хохора, Съ-събчо. Пък то може теб и да не колят. Амче каква ще стане тя, ако ко-колят и младите, амче...

Но от съседното дърво завика дрезгло Марга, слуги-нята:

– Го-гос-поди, мене, за-защо ще колят: аз съм же-же-на-а...

Старият Капанов изпружи шия напред: от съседното дърво отвързаха адвокатчето Дърленски. А-я, почва!

– Съ-съ-бчо, почват!

И изхвъркнаха очите на Събча от орбитите, устните му се подуха и се пукаха, той безумно изрева:

– По-мощ бе, хора – колят ни бе, ей!

Ревът – грозен, животински – процепи бялата нощ. Старият обушар се заогъва о вързаните си ръце: хората, които отвързаха адвокатчето Дърленски от съседното дърво, се насочиха към Събча.

И прозвъня стоманен глас:

– Кой изрева?

Събчо се заекна и пак разля зверинен глас:

– А-а-з...

И баща му прехапа език: тъп парабелов изстрел разтресе младото тяло на вързания зад гърба му Събчо. Старият обушар се напрегна приведен, давеше го кръвта от прехапания език, изпружи шия към убийцата на сина си и отчаяно ритна заднем.

Убийцата отскочи. И изпсува. После зина също и пред стария обушар черната като змия цев на парабел. Гърмът беше съвсем отблизо: тъп.

Бялата нощ почервения.

Жените, притиснати о задната стена на дома, пищяха и се люлееха като завеса със зацапани фигури.

И блещяха пред тях войнишките байонети като погребални канделябри.

.....
Кордонът войници се пречупи – изтласкаха напред адвокатчето Дърленски. Жените онемяха.

И пристъпи пред тях снажен мъж.

– Българки! Ст, тишина! Българки, ще отговаряте каквото ви питам. Така. Ето, пред вас е едно нищожество. Прочее, питам: човек ли е това, или червей?

Човек е, то се знае, какъв ти червей. Жените се запритискаха една о

друга. Ораторът избуя:

– Отговаряйте, каквото ви питам, мерзавки!

Страшен... Жените зашепнаха: „Дърленското е.“ – „То е, ами!“

– Така. Добре. Тъй. Този е червеят Дърленски, адвокатчето. Сега да излезе напред тази мръсница, която го родила. Вед-на-га!

А-а! Жените стояха като ударени. И някоя хвърли високо:

– Тя е в гробищата, бре!

Ораторът не можа да разбере.

– Какво било?

И загърлиха жените по цялата стена: „В гробищата е, бре!“ – „Там я търсете!“ – „Че дано прибере господи вас при нея.“

Снажният човек се сопна. И се надвеси над зацапаната завеса.

Коя прокълна? Тука я искам! Веднага!

– „Ау!“ – изхриптя една. „Ау!“ – кресна и друга. Ба! Завикаха дрезгло:

– Мъртвите не са мръсници, бре! Мъртвите са свети, поразнико, да те господ убиеше!

.....
„Щур Кандилев, пфу!“

Полковник Гнойнишки дръпна оратора настрани. Не биваше така, жени са, ще закрят като гъски, то се знае.

– По-сдържано, г-н Кандилев, по-сдържано и с такт, тъй, знаеш...

– Разбирам, г-н полковник.

Жените стояха притиснати една о друга. Но Кандил пристъпи сега мек. Нека излезе тази, която го е прокълнала: доброволно да излезе, нищо няма да й стори той.

Така, разбира се, човешки трябва. – Жените се заблъскаха: сред тях се задвижи чорлава глава с окървавено лице. Капанката беше навярно: не можеше добре да се отличи, то тя трябва да беше – обушарката.

Кандилев я пое. И я обърна към жените:

– Ха тъй. Прочее, българки, тая вещица е родила този червей!

Капанката – снажна, плещеста – се възмути: тя да е родила това свито пред войниците джудже?! Но Кандилев повиши глас.

– Сега, жени, ще искам – пак доброволно – да ми изтласкате тук сестрите или братовчедките на този червей. Хайде!

Жените се споглеждаха. Дърленското, адвокатчето, нямало никакъв род: било кръгло сираче. Кандилев се обърка. Необходими бяха сега, види се, някои сестри и братовчедки на червея Дърленски: съвсем

необходими! А то ги нямало и жените не можеха да ги измислят, разбира се.

Кандилев се заогледва безпомощен и пак възбуя: лъжат тия мерзавки! Но полковник Гнойнишки го взима отново подръка. Щом родоотстъпникът Дърленски няма родове, откъде ще му ги намерят жените!

– Мерзавецът може да е незаконен син, Кандилев! Може да е подхвърлено дете; откъде ще му земеш тогава роднини?

И зашепнаха. Няваше съмнение, тъкмо с адвокатчето трябваше ефект, за да не излезе само голо едно убийство като преди: то не е възпитателно впоследствие!

– Да, признавам, Кандилев, належаще е именно тоя адвокат изверг, той именно да бъде пред самата си смърт оплют от своите си майка и сестри, от своите си жена и деца, но – фаталност!

Снажният Кандилев попипа брадичката си.

– Чакайте, г-н полковник, ако тоя мерзавец не е имал даже и жена, то... може ли да е нямал любовница?

...Истина! Имал е, разбира се – и само една ли... Вот идея! Браво, Кандилев!

.....

.....

Измислица е, всичко е измислица. И нямат легенди вековете; всяко поколение е съчинявало само за себе си и нищо не се е предавало от минало за бъдеще. Даже надали е имало минало. И не ще има бъдеще. Нищо не е имало и нищо не ще има: мърсете, колкото искате – дедите не ще чуят и внуците не ще се червят.

.....

.....

Над овощака бездушно цареше бялата нощ. Войнишките байонети блещяха като погребални канделабри. И замряла беше живата зацапана завеса по задната стена на Карабелевия дом.

Снажният запасен майор пристъпи пак. И тържествен беше сега:

– Из кървите, които ние днес проливаме, българки – кърви черни, кърви подли, кърви мръсни, – из тия кърви въобщем ние искаме да израсне свещено поколение. Ето защо всеки родоотстъпник трябва преди смъртта си да бъде всенародно оплют и преди всичко от тия, които въобщем му са били близки на душата. Затова аз пожелах отначало да ми посочите майката на тоя изверг. Но той нямал такава. Добре, толкоз по-

добре: не за-слу-жа-ва! Пожелах после да ми посочите негови сестри и братовчедки. Но той нямал и такива. Добре, толкоз по-добре: не ги заслужава! Нун, сега, въвн от майка и сестри, каква още мила женска душа може да има един мъж? Помислете, а? С една дума, въобщем, българки – тоя изверг, – той все ще да се е вреждал с някоя от вас, а?

...Живата зацапана завеса се прегъна към стената, продра се глухо нечие гърло „уха-а“ и се зачупиха сякаш лозови пръчки, запращяха, пламнаха:

– Уха-а, мазник! Дю-ю!

.....
Глупец Кандилев, пфу!

Когато камшиците приковаха живата зацапана завеса о зида, Гнойнишки изтегли сабята си.

– Няма никоя да гъкне, ще ви изколя като кокошки. Слушайте. През петстотин години, да, през цели пет века не е имало дом в България и не е имало челяд българска, които да не са били газени от агарянеца. Лъжа ли е, мърсии?! Е, добре, ето това е, което ще докарат до главите ни пак продажници като тоя червей!

Мъничкият полковник изви сабята си към свития пред войниците Дърленски.

И той трепна – черен, с изцъклени очи.

Това се почувствува. Полковникът се раздруса от погнуса и шумно се изхрачи върху вързания:

– Пфу, позорно клеймо на земната кора! – Жени! Българки! Едни окаляници, които според делата си и впоследствие стават предатели на своите си отечество и държава, на своите си майки и жени, на своите си... с една дума, такива едни изверги, които не жаят и децата си, какво заслужават, а? Едно-единствено: оплюване! Да, всенародно оплюване! И смърт! Немедлена, моментална, да! Оплюване и смь-ъ-ърт!

.....
Дърленското, адвокатчето, заслужаваше оплюване, то се знае: няма ни куче, ни коте, а и то бърка света. Капанката хвърли през войнишките пушки плах поглед към овощака. Сърцето й се заскрежи. Ще дочака тя реда на своите и ще видят тогава – всички ще видят. А сега ще изпълнява. И пристъпи към Дърленското. Да не плюе ли? Капанката би удавила в хрочки и целия свят!

Потръгнаха жените – плюят.

И се вцепениха: блясъкът на байонетите се пречупи, вързаното адвокатче – мъничко, сдървено – изрева отсечено и после се дигна от земята, набучено на ножовете като чучело.

... Ще примират жените – една по друга, то се знае. И ще ги отвлекат пак в предния двор – как иначе?

Нищо. Можеше да се оплюват не живите, а труповете им, разбира се. Но нищо.

Ячо, прокурорът, обаче беше възмутен. Непростителен г а ф! Избий ги, напласти труповете и плюй после, колкото щеш.

– Амче.

Те бяха съгласни – прокурор и кмет, свити в горното задно антре. Бай Нако намисли даже нещо силно:

– Военните – остави ги ти, Ячо. Хм, желаш да превъзпиташ народа – добре! Настели утре труповете сред пазаря, полей ги с газ и нека се извърви градът: да плюят! А после – запали! Да горят! Да горят дни и нощи – за приказ и помен на вечни...

Той не се доизказа – в овощака екна песен:

„Мила родино, ти си земен рай...“

И се пречупи от бързи два изстрела. А после продължи пак:

„Твоята хубост, твоята прелест,
ах те-е ня-мат кра-ай...“

Жените запищяха по такта на двойните изстрели.

Бай Нако приклекна до нозете на прокурора и броеше: на всеки двоен изстрел свиваше по един пръст.

И песента в овощака не прекъсваше.

А последният изстрел беше само един.

И следващият пръст от ръката на кмета остана изправен. Така трябваше: нали по протокола бяха 17?

Но бай Нако сви и изправения си пръст: той не беше турил в своята сметка измушкания Дърленски.

И се опули в пръстите си: не, сметката не излизаше! Едно, две... пет... осем...

„Осем! Е, осем по два – 16!“

Свитите пръсти на бай Нака показваха 16 разстреляни. И таз добра!

– Ячо, аз изброих само 16.

– 16 ли?

– Ето бе, брате: на всеки изстрел по един пръст, един, два... пет... осем... Хм! Има си хас да е избягал някой. Втаса тя тогаз! Току виж, описал е после всичко.

– Глупости, Нако. Смяташ ли и Дърленски?

– Смятам го.

– Ами двата изстрела преди него?

Кметът трепна. Да, той беше забравил първите два изстрела. И сви бърже още един пръст. Но веднага изблещи очи:

– Че каква стана тя: сега пък излизат 18! Ячо! Ячо бе!

– Остави, Нако, чакай.

Прокурорът следеше нещо долу. Кметът го задърпа:

– Господи! Грешка е станало, Ячо: 18 души са!

– 18 ли? Тогава може 18 да са.

– Но как, Ячо, в протокола бяха 17 – най-сериозно.

– Тогава 17 ще са.

– Но аз броих: 18 излизат, най-сериозно!

– Как ще излизат 18, Нако, като са били 17! Сбъркал си нещо, това

е.

Нако запъпра ръце. Орех ли е броил, че ще сбърка – и таз добра!

– Това е човешки живот, Ячо!

Но кмет и прокурор трепнаха: долу някой каза високо:

– А бе – 18 излизат!

Агентите влачеха трупове от овощака, някой ги броеше и повтори пак:

– 18 са, истина!

Кмет и прокурор се озоваха долу. Полковник Гнойнишки ги сгряза с поглед:

– Да се преброят трупове! Срамота!

Агентите ги запремятаха. Не, те не бяха по-малко!

– 18, г-н полковник.

И таз добра... Ръката на Гнойнишки заигра по мустаците.

– Поручик Рибаров, как трябва да се разбере това: вие ни давате 18 трупа?!

Човекът с широкополата шапка изплю залепената на устните си цигара:

– Щом са 18... толкова ще са били, г-н полковник.

– Ха сега де!...

Кметът пристъпи.

– Хм, 18 са, и аз толкова ги изкарах, Гнойнишки: истина!

– Молчат!

Гнойнишки махна с ръка и викна старшия стражар:

– Я бе измъкни от грамадата тук трупа на пристава Миндилев: с него стават 18. Хайде!

Старшият изкозирува:

– Трупа на пристава ние отнесохме още снощи у дома му, г-н полковник!

Гнойнишки позеленя. На какво приличаше това наистина: труповите трябваше да бъдат 17.

– Да се преброят пак! Веднага!

...Не, труповите бяха 18! И не можеха да станат 17 – по никакъв начин!

Гнойнишки разпери ръце. А пристъпи и Кандилев, запасният майор:

– Господин полковник, осмелявам се да доложя, че ние сме взели протоколно решение само за 17 души. Прочее, аз отхвърлям от себе си всяка отговорност!

...И с право, разбира се. Гнойнишки се облегна на сабята си. Така е, отговорността пада върху тоя, който е съставил списъка. М-да.

– Шефът на полицията! М-да... И толкоз по-добре! Великолепно! Сега вече е свършено с него – с тоя мерзавец, да!

.....
Бай Нако протри ръце. Тя ще стане сега една... И запреде по стълбите след Гнойнишки. Тоя влезе при кривоокия – в спалнята на Мичето. Да, тя ще стане сега една...

Бай Нако поднесе цигара на адютанта и залепи ухо о ключалката.

В коридора се яви и Ячо, прокурорът. Обущата му скърцаха. Бай Нако размаха ръце зад гръб – да не шуми Ячо!

И след малко отскочи като ударен.

– Господи, дядо Рад убит! По погрешка убит, ай-й-й!

Кметът стискаше дебелиите си бузи и се залюля. А като стигна срещната стена, приклепна с опрян о нея гръб.

– Миличкият, миличкият дядо Рад!

Ячо, прокурорът, разбра: убили са наред с другите и стария черковен певец дядо Рад. Но как е попаднал той между навързаните в овощака! Странно. Впрочем, така е то, щом се игнорира правосъдието, да, да.

И поднесе на съкрушения бай Нако цигарка:

– Запали, Нако. Станало сега. Хм, просто глупаво. Запали де!

– Остави, брате... Ти знаеш, ех! Това е нечувано злодеяние.

– Да не ти е нещо роднина старият псалт, а, Нако?

Кметът заплака. Роднина, хм, роднина!

– Роднина е ни-нищо, Ячо! Е-ех! Ако съм аз днес грамотен човек, да знаеш, дължа го на дядо Рад! Да. И ако още знам молитвичка някоя, от него съм я научил, от него, да! И песенчица ако помня, да, и песенчица даже, пак от него е!

Бай Нако извади носна кърпичка и се осекна.

– И каквото добро е още останало в душичката ми, Ячо-о... и ако е останало още нещо добро в душичката ми, Ячо-о, от дядо Рад е, от дядо Рад... от неговата златна устичка е – златна, златна – е-ех!

Бай Нако се съкруши съвсем. И Ячо го подигна насила: не биваше кметът на града да е приклепнал до стената тъй, като селянин по съдищните коридори.

– Стига, Нако. Станало сега. Ха запали.

И Нако запали цигара, засмука, а после сви език на фунийка до самото ухо на Яча:

– Ячо, да знаеш, те ще разстрелят и нас, само да видиш!

– Кои бе?

– Военните, кои.

– Мълчи, и стените имат уши.

Бай Нако се пообърна и засмука пак цигарата. – Миличкият дядо Рад! – А те ще разстрелват, военните, каквото и да мисли прокурорът, да. Ц-ц, миличкият дядо Рад!

– Хм, виждам го – пред очите ми е и сега, Ячо: бедничкият дядо Рад! – Дай ми още една цигара. – Да, седим ние по ризки в школото – все край стените, на пода – де още чинове! Седим, а той ни разказва, разказва – все за Панагюрското въстание! Как са се били с турците първия ден, после как втория... И крили се сетне по таваните – седмици, седмици, – все по таваните – е-ех!

...Вратата на Мичината стая се откряна, показа полковник Гнойнишки гръб и викаше:

– Ще отговаряте! Да се разстрели старият черковен певец на града, не, това не може да се прости! Аз още утре ще ви предам на прокурора, още утре!

И тръшна вратата пак, защото кривоокият се оправдаваше нещо.

Бай Нако заискри очи. Ще види той сега – началникът – кой кум, кой сват. И задържа ръкава на прокурора:

– Ячо, защо да го предават на теб, а? Откажи! Има ли сега съд за другите? В камион и хайде!

Прокурорът сви с език цигарата в ъглеца на устата си.

– Бе те нека ми го дадат, че тя е лесна...

... Полковник Гнойнишки отвори пак вратата и се изплю.

– Няма вече кум и кумец, батинка: картечница за теб, картечница!

Пресрещнаха го прокурорът и кметът:

– Как е станало това, г-н полковник – как е могло да стане?

– Кое бе, Ячо?

– Разстрелване без присъда, моля ви се!

– Де холан!

Бай Нако разпери ръце:

– Но, Димо, дядо Рад е ветеран от Панагюрското въстание!

Полковникът го сгриза с очи. – Ветеран – дядо Рад, – а е способствувал тази нощ да влезе тук чета, да убие пристава Миндилев, да отвлече Мичето – да!

– Оставете, господа гнил народ, робски, подъл! Я вървете по мене!

.....
Бялата нощ жълтееше: страшно жълти, с раззинати уста, се издаваха простреляните черепи из грамадата трупове.

И кървите миришеха.

Жените, подкарани от предния двор, прииждаха по уличката, изпушаха отсечени писъци и скубеха коси пред кордона войници.

Сбиха ги в куп, оградиха ги каскети и заиграха камшици пак.

– Ще онемеее!

И онемяха.

Тогава началникът на гарнизона, кметът, прокурорът и всички пристъпиха към грамадата.

Изтегли полковникът сабята си и разля стоманен глас:

– Проклетие и хрочки върху родоотстъпниците за вечни времена! Плюйте! Който не плюе, ще го съсека на място!

...Плюеха.

Камшици подкараха и жените.

Още малко – ще почнат и те.

Но зафуча над всички глави – полудя може би! – висока, чорлава, окървавена Капанката: зафуча под камшиците.

– У-у-у-у, мари хе-е-ей! Която плювне, жа я удуша-а!

Пристъпи, дигна крак високо към грамадата напластени трупове и

впи ръце в корема си. Гласът ѝ беше прегракнал, но изрева отчаяно:

– Не жа ги плюем ние, г-н офице-е-ер, че хай така сме ги късали от себе си!

Камшиците замряха над потръгналите жени. Сопнаха се главите с каскети. Онемя всичко. И се разрасна грамадата от трупове – възцари се в бялата нощ. Страшно, до полуда страшно!

Полковник Гнойнишки се стъписа и се облегна о земята с върха на сабята си, която заигра като пружина. Трепереха и нозете му. Мърмореше нещо. Обмисляше може би тактично отстъпление.

– Добре... И ти имаш право... Така да е: няма да плюете... Добре...

После потресе глава и разля тънък глас:

– Музиката! Да дойде веднага! Не-медле-но!

Жените се свиха, блъскани от стеклите се музиканти.

Гнойнишки пъхтеше. И заповяда:

– Хоро! Пайдушката! Веднага!

Настръхна и самото небе: музиката засвири. И мъничкият полковник, бесен в лице, разигра сабята си.

– Кмете, повеждай! Хоро искам! Хващайте се всички! Хоррро, ви казвам, или с труповете ви Марица ще задръстят!

Но Капанката – разкрячена, снажна, чорлава – залюля се като пияна. И изпищя:

– Убий, куче! Убий!

Дребничкият полковник трепна пак. Съвзе се обаче и грабна камшик от стражар.

– На хорото, твоята...

Капанката се преви, попипа с ръка окървавената си наново шия, поколеба се... Но изръмжа като тигрица и се впи в ръката на полковника:

– Хайде, г-н офицееер! Скачаай!

Капанката скачаше – полковникът я ритна и се откъсна, – но тя скачаше: играе...

Хоро.

Чупи ръце, блъска нозе и крещи:

– Иху-у, мари, земьо черна! Иха-а, мари, земьо сладка! Иху-у! Иха-а! Препукай се мари – иху-у! Препукай се, курво земьо, та ни погълни мари – иху-у, иха-ха – хи-и-и...

КРАЙ

© 1926 Антон Страшимиров

Сканиране: sig_Ivanhoe, 1 февруари, 2008 г.
Разпознаване и последна редакция: NomaD, 2 февруари, 2008 г.

Публикация:

Издателство „Български писател“, 1985 г.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5306>]